

**Міністерство освіти і науки України
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Факультет обліку і фінансів
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування**

**ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
В ЕКЗАМЕНАЦІЙНІЙ КОМІСІЇ:**

**Завідувачка кафедри,
д.е.н., проф.**

_____ **Світлана ХАЛАТУР**
« ____ » _____ **2025 р.**

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на тему: Стратегії вдосконалення системи оцінки фінансової
стабільності сільськогосподарських підприємств в умовах
невизначеності**

Освітньо-професійна програма «Фінанси, банківська справа та страхування»
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа, страхування
та фондовий ринок»
Ступінь вищої освіти: Магістр

Здобувач

В'ячеслав МАМЧЕНКО

**Науковий керівник,
д.е.н., професор**

Світлана КАЧУЛА

ДНПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет: Обліку та фінансів

Кафедра: Фінансів, банківської справи та страхування

Освітньо-професійна програма: «Фінанси, банківська справа та страхування»

Спеціальність: 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Ступінь вищої освіти: Магістр

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувачка кафедри

_____ Світлана ХАЛАТУР

_____ 2025 р.

ЗАВДАННЯ

на підготовку кваліфікаційної роботи

Мамченка В'ячеслава Дмитровича

1. Тема роботи: Стратегії вдосконалення системи оцінки фінансової стабільності сільськогосподарських підприємств в умовах невизначеності

Науковий керівник: Качула Світлана Валентинівна, д.е.н., професор

затверджена наказом ДДАЕУ «07» жовтня 2025 р. № 2996

2. Термін подання здобувачем роботи: 5 грудня 2025 року

3. Вихідні дані до роботи: наукові статті, монографії, тези-доповідей конференцій, інтернет-джерела, фінансова звітність ПФФ «Агроцентр»

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розкрити

1. Теоретико-методичні засади оцінки фінансової стабільності сільськогосподарських підприємств. 2. Діагностика та оцінювання фінансової стабільності сільськогосподарського підприємства. 3. Стратегії вдосконалення системи оцінки фінансової стабільності аграрних підприємств. Висновки і пропозиції.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень).

1. Динаміка земельних та трудових ресурсів підприємства 2. Динаміка товарної продукції підприємства 3. Розрахунок валової продукції підприємства за 2021-2024 рр 4. Динаміка ліквідності підприємства за 2020-2024 рр 5. Показники фінансової стійкості підприємства в 2020-2024 рр 6. Показники рентабельності підприємства в 2020-2024 рр 7. Структура грошових потоків підприємства 8. Структура інтегральної оцінки 9. Класифікація факторів впливу на фінансову стабільність підприємства 10. Динаміка впливу зміни земельного банку на обсяг валової продукції 11. Розрахунок індексу ризикованості фінансової структури 12. Прогнозування ключових фінансових індикаторів ПФФ «Агроцентр» на 2025-2027 рр 13. Прогноз динаміки фінансових коефіцієнтів ПФФ Агроцентр 14. Прогноз виробничих індикаторів 15. Прогноз Ризик-індикаторів

ПФФ Агроцентр

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання: 9 червня 2025 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Теоретико-методичні засади оцінки фінансової стабільності сільськогосподарських підприємств	вересень 2025 р.	виконано
2	Діагностика та оцінювання фінансової стабільності сільськогосподарського підприємства	жовтень 2025 р.	виконано
3	Стратегії вдосконалення системи оцінки фінансової стабільності аграрних підприємств	жовтень-листопад 2025 р.	виконано
4	Формування висновків та пропозицій	листопад 2025 р.	виконано
5	Оформлення дипломної роботи	грудень 2025 р.	виконано

Здобувач

_____ (підпис)

В'ячеслав МАМЧЕНКО

(прізвище та ініціали)

Керівник роботи

_____ (підпис)

Світлана КАЧУЛА

(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

РЕФЕРАТ	4
ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	8
1.1. Економічна сутність фінансової стабільності та її значення для функціонування аграрних підприємств	8
1.2. Методичні підходи та показники, що застосовуються для визначення рівня фінансової стійкості у сільському господарстві	16
1.3. Особливості формування системи оцінки фінансової стабільності в аграрному секторі в умовах зовнішньої та внутрішньої невизначеності	23
Висновки до розділу 1	29
РОЗДІЛ 2. ДІАГНОСТИКА ТА ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА	30
2.1. Загальна характеристика діяльності підприємства та специфіка його фінансового середовища	30
2.2. Комплексна система оцінки фінансової стабільності підприємства за допомогою ключових фінансових індикаторів	38
2.3. Виявлення основних факторів, що впливають на рівень фінансової стабільності підприємства, та оцінка ефективності наявної системи її контролю	49
Висновки до розділу 2	58
РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЇ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ	60
3.1. Формування стратегічних підходів до модернізації системи оцінювання фінансової стійкості в умовах невизначеності	60
3.2. Розробка моделі адаптованої системи оцінки фінансової стабільності з урахуванням особливостей сільськогосподарського виробництва	66
3.3. Очікувані результати впровадження запропонованих стратегій та напрями подальшого удосконалення системи оцінювання	71
Висновки до розділу 3	79
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	81
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	85
ДОДАТКИ	91

РЕФЕРАТ

Тема: Стратегії вдосконалення системи оцінки фінансової стабільності сільськогосподарських підприємств в умовах невизначеності

Кваліфікаційна робота містить: 84 ст., 12 таблиць, 4 рисунки, 4 додатки, 53 джерела.

Об'єктом дослідження є фінансова стабільність ПВФ «Агроцентр» як цілісна система, що відображає здатність підприємства забезпечувати стале функціонування та розвиток у мінливому економічному середовищі.

Предметом дослідження є методичні та практичні підходи до оцінювання фінансової стабільності ПВФ «Агроцентр», а також механізми вдосконалення цієї системи з урахуванням специфіки аграрного виробництва та умов невизначеності.

Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування комплексу стратегічних рішень щодо вдосконалення системи оцінки фінансової стабільності ПВФ «Агроцентр» в умовах нестабільного зовнішнього середовища.

Методи дослідження включають аналіз фінансової звітності ПВФ «Агроцентр», статистичні прийоми оцінювання динаміки ключових показників, порівняльний аналіз, факторний аналіз впливу внутрішніх і зовнішніх чинників, а також елементи моделювання для формування удосконаленої системи оцінювання фінансової стійкості в умовах невизначеності.

У роботі досліджено особливості функціонування ПВФ «Агроцентр» та його систему оцінки фінансової стабільності в умовах невизначеності. Аналіз фінансових показників підприємства дозволив здійснити комплексну діагностику рівня його стійкості та визначити чинники, що формують фінансові результати. Обґрунтовано напрями вдосконалення системи оцінювання фінансової стабільності, що може сприяти підвищенню ефективності управління та забезпеченню стабільної роботи ПВФ «Агроцентр».

КЛЮЧОВІ СЛОВА

ФІНАНСОВА СТАБІЛЬНІСТЬ, ОЦІНЮВАННЯ, АГРАРНЕ ПІДПРИЄМСТВО, МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ, ДІАГНОСТИКА.

FINANCIAL STABILITY, EVALUATION, AGRICULTURAL ENTERPRISE, METHODOLOGICAL APPROACHES, DIAGNOSTICS

ВСТУП

Зростання нестабільності аграрного ринку, коливання ресурсних цін та посилення фінансових ризиків підвищують потребу у точному й адаптивному оцінюванні фінансової стабільності сільськогосподарських підприємств. Удосконалення існуючих методів аналізу дає можливість своєчасно виявляти дисбаланси, підвищувати ефективність управлінських рішень та забезпечувати сталий розвиток аграрних формувань, зокрема ПФФ «Агроцентр», у умовах невизначеності.

У цій сфері вже напрацьовано значний науковий доробок, зокрема [3], [5], [15], [33], [41] та ін. досліджено сутність фінансової стабільності підприємств, системи показників для її оцінювання, методики аналізу платоспроможності, ліквідності та фінансової стійкості, а також особливості функціонування аграрних підприємств у мінливому економічному середовищі. Науковці [4], [8], [9], [11], [18] та ін. розглядали питання впливу зовнішніх чинників на фінансові результати та можливості адаптації діючих методик оцінки до специфіки сільськогосподарського виробництва.

Разом з тим залишаються недостатньо опрацьованими підходи до формування цілісної, адаптивної та практично орієнтованої системи оцінювання фінансової стабільності саме в умовах невизначеності, яка враховувала б сезонність, коливання ресурсних цін, технологічні ризики та структуру фінансових потоків аграрних підприємств. Потребує подальшого дослідження розробка інструментів стратегічного вдосконалення такої системи та оцінка ефективності їх впровадження на конкретних підприємствах, зокрема на прикладі ПФФ «Агроцентр».

Метою дослідження є обґрунтування комплексу стратегічних рішень щодо вдосконалення системи оцінки фінансової стабільності ПФФ «Агроцентр» в умовах нестабільного зовнішнього середовища.

Мету досягнуто за рахунок поставлених завдань:

1) Дослідити економічний зміст фінансової стабільності та визначити її значення для функціонування аграрних підприємств.

2) Узагальнити й систематизувати методичні підходи до оцінки фінансової стійкості у сільському господарстві.

3) Розкрити специфіку формування системи оцінювання фінансової стабільності аграрних підприємств в умовах невизначеності.

4) Надати характеристику ПВФ «Агроцентр» та проаналізувати умови його фінансово-виробничої діяльності.

5) Провести комплексну оцінку фінансової стабільності ПВФ «Агроцентр» на основі ключових фінансових індикаторів.

6) Визначити основні фактори, що впливають на рівень фінансової стабільності підприємства, та оцінити ефективність чинної системи її контролю.

7) Сформувані стратегічні підходи до вдосконалення системи оцінки фінансової стійкості аграрних підприємств.

8) Розробити адаптовану модель удосконаленої системи оцінювання фінансової стабільності для ПВФ «Агроцентр».

9) Оцінити очікувані результати впровадження запропонованих стратегій та визначити напрями подальшого розвитку системи оцінювання.

Об'єктом дослідження є фінансова стабільність ПВФ «Агроцентр» як цілісна система, що відображає здатність підприємства забезпечувати стале функціонування та розвиток у мінливому економічному середовищі.

Предметом дослідження є методичні та практичні підходи до оцінювання фінансової стабільності ПВФ «Агроцентр», а також механізми вдосконалення цієї системи з урахуванням специфіки аграрного виробництва та умов невизначеності.

Інформація отримана з наукових статей, монографій, тез-доповідей конференцій, інтернет-джерел, фінансової звітності ПВФ «Агроцентр».

Наукова новизна полягає в наступному: удосконалено:

удосконалено:

- зміст категорійного поняття «фінансова стабільність сільськогосподарського підприємства», яке, на відміну від попередніх підходів, враховує комплексну взаємодію фінансових, виробничих та ринкових чинників;

- методику оцінки фінансової стабільності, яка доповнена адаптивними показниками ліквідності та ризику для більш точного відображення фінансового стану в умовах невизначеності;

отримали подальший розвиток:

- підходи до формування стратегій вдосконалення системи оцінки фінансової стабільності, що забезпечують інтеграцію діагностики та планування для підвищення ефективності управління ПВФ «Агроцентр».

Теоретична значущість полягає в поглибленні наукового розуміння механізмів оцінки фінансової стабільності сільськогосподарських підприємств, удосконаленні категорійного апарату та методичних підходів до визначення фінансової стійкості в умовах економічної невизначеності, а також у розвитку концептуальних основ формування інтегрованих систем оцінювання фінансового стану аграрних підприємств.

Практична значущість полягає в можливості застосування розроблених методичних підходів і моделей оцінки фінансової стабільності на ПВФ «Агроцентр» та інших аграрних підприємствах для підвищення точності діагностики фінансового стану, розробки ефективних управлінських рішень і стратегій забезпечення стійкого функціонування в умовах нестабільного економічного середовища.

Результати дослідження представлено на конференції через написання тез, та опубліковано статтю у журналі категорії «Б».

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

1.1. Економічна сутність фінансової стабільності та її значення для функціонування аграрних підприємств

У сучасних умовах трансформації глобальної економічної системи, що характеризується високим рівнем ентропії, волатильністю ринків та перманентними кризовими явищами, питання забезпечення фінансової стабільності суб'єктів господарювання набуває фундаментального значення. Особливої гостроти ця проблематика набуває в аграрному секторі економіки, який, будучи стратегічно важливим для продовольчої безпеки держави, водночас залишається однією з найбільш ризикованих галузей через залежність від природно-кліматичних факторів, сезонність виробництва та специфіку ціноутворення. Дослідження економічної сутності фінансової стабільності аграрних підприємств вимагає виходу за межі традиційних підходів, що ототожнюють це поняття виключно з платоспроможністю чи ліквідністю, та потребує формування комплексного бачення, яке враховує галузеву специфіку, циклічність аграрного виробництва та імперативи сталого розвитку.

Еволюція наукової думки щодо категорії «фінансова стабільність» демонструє перехід від статичного розуміння цього явища до динамічного. Якщо у класичній економічній теорії фінансова стабільність розглядалася переважно як стан рахунків підприємства, при якому воно здатне погашати свої зобов'язання, то сучасна парадигма вимагає розглядати її як здатність економічної системи (аграрного підприємства) не лише зберігати рівновагу під впливом зовнішніх і внутрішніх шоків, але й забезпечувати розширене відтворення та нарощування економічного потенціалу.

Наукова література пропонує різні підходи до визначення сутності фінансової стабільності. Науковці О. Верзун [3], Р.Минів, Г.Табацкова та В.Молінський [27], Т.Степаненко [44], О.Яцух [51], зосереджували увагу на ліквідності та платоспроможності підприємства, визначаючи фінансову стабільність як здатність своєчасно виконувати коротко- та довгострокові фінансові зобов'язання. Проте ці підходи не завжди адекватно відображають специфіку аграрного сектору, оскільки не враховують сезонність виробництва, особливості агропромислового циклу та динаміку цін на продукцію. Більш сучасні дослідження С.Зубілевич [12], Д.Чубін та О.Коваленко [49], Л.Юрчишена та І.Каплунська [50], пропонують комплексні підходи, які включають оцінку виробничої ефективності, здатність підприємства адаптуватися до зовнішніх ризиків і коливань ринку, а також інтеграцію фінансових показників із виробничими процесами.

Критичний аналіз існуючих дефініцій дозволяє стверджувати, що для аграрного сектору фінансова стабільність є категорією полісемантичною. Вона не може бути зведена лише до співвідношення власних та позикових коштів, оскільки специфіка агробізнесу передбачає об'єктивну необхідність залучення значних обсягів позикового капіталу для покриття касових розривів, зумовлених сезонністю. Відтак, економічна сутність фінансової стабільності аграрного підприємства проявляється через призму його здатності ефективно управляти диспропорціями між часом понесення витрат і часом отримання доходів, що є іманентною ознакою сільськогосподарського виробництва [11]. Це дозволяє виокремити ключову відмінність фінансової стабільності в аграрній сфері від інших галузей: тут вона базується не стільки на швидкості обороту капіталу, скільки на синхронізації фінансових циклів з біологічними циклами розвитку рослин і тварин.

На нашу думку, фінансова стабільність сільськогосподарського підприємства - це інтегрований стан діяльності суб'єкта господарювання, що характеризується здатністю забезпечувати платоспроможність та фінансову

рівновагу (класичні показники) за рахунок раціонального використання ресурсного потенціалу (виробнича ефективність), зберігаючи при цьому стійкість до дестабілізуючого впливу зовнішніх економічних чинників.

Запропоноване визначення включає:

- оцінку ліквідності та платоспроможності;
- співвідношення власних і позикових коштів;
- виробничу ефективність;
- здатність адаптуватися до коливань ринку;
- вплив зовнішніх економічних і соціальних чинників.

Таке комплексне бачення дозволяє більш об'єктивно оцінювати фінансову стабільність ПФФ «Агроцентр» (далі – Агроцентр), формуючи основу для стратегічного управління фінансами та підвищення ефективності господарської діяльності.

Значення фінансової стабільності для функціонування аграрних підприємств важко переоцінити, оскільки вона виступає базисом для реалізації всіх інших функцій менеджменту. В умовах ринкової невизначеності саме фінансова стабільність є гарантом продовольчої безпеки як на мікро-, так і на макрорівні. Втрата фінансової рівноваги аграрним підприємством має більш тяжкі наслідки порівняно з підприємствами торгівлі чи сфери послуг, оскільки зупинка виробничого циклу в сільському господарстві часто є незворотною через біологічну природу активів (наприклад, неможливість перенести строки посіву, збирання врожаю чи годівлі тварин). Фінансова стабільність трансформується з суто економічної категорії в категорію виробничої необхідності, стаючи передумовою збереження життєздатності біологічних активів, які формують основу капіталу аграрія.

Фінансова стабільність виконує декілька ключових функцій у діяльності аграрного підприємства. По-перше, вона забезпечує безперервність виробничих процесів, що особливо важливо у сезонному аграрному виробництві. Для Агроцентр це означає своєчасну закупівлю

насіння, добрив і техніки, забезпечення оплати праці та виконання сезонних робіт. По-друге, стабільність фінансів забезпечує можливість ефективного планування інвестиційної діяльності, модернізації матеріально-технічної бази та впровадження нових технологій. По-третє, фінансова стабільність формує довіру з боку партнерів, кредиторів і державних органів, що сприяє залученню додаткових ресурсів для розвитку бізнесу.

Аграрний сектор характеризується високою волатильністю цін на продукцію, впливом природних та кліматичних чинників, тому здатність оперативно реагувати на зміни зовнішніх умов є критично важливою. Комплексний підхід до оцінки фінансової стабільності, який інтегрує фінансові, виробничі та ринкові аспекти, дозволяє Агроцентр приймати обґрунтовані управлінські рішення, оптимізувати розподіл ресурсів та мінімізувати фінансові ризики.

Поглиблюючи розуміння сутності досліджуваної категорії, варто звернути увагу на її дуалістичну природу. З одного боку, фінансова стабільність є індикатором успішності минулих управлінських рішень (ретроспективний аспект), відображаючи накопичений запас міцності у вигляді власного капіталу та резервів. З іншого боку, вона виступає запорукою майбутнього розвитку (перспективний аспект), визначаючи інвестиційну привабливість підприємства та його доступ до кредитних ресурсів. Для аграрних підприємств, які функціонують в умовах постійної потреби в оновленні матеріально-технічної бази та впровадженні інноваційних технологій, саме перспективний аспект набуває вирішального значення. Здатність демонструвати фінансову стабільність є ключовим сигналом для інвесторів та кредиторів, знижуючи вартість залучення капіталу та розширюючи можливості для диверсифікації виробництва.

Аналіз існуючих підходів показує, що традиційні методи оцінки фінансової стабільності (коефіцієнтний аналіз, балансовий метод, аналіз грошових потоків) забезпечують базову інформацію про фінансовий стан підприємства, проте не відображають вплив зовнішніх чинників та

виробничих процесів. Сучасні інтегровані методики дозволяють оцінювати фінансову стабільність комплексно, що особливо актуально для аграрних підприємств у умовах невизначеності ринку та кліматичних ризиків.

З практичної точки зору, фінансова стабільність забезпечує оптимізацію обігових коштів, планування сезонних закупівель та формування резервів на непередбачувані витрати, створюючи основу для стабільного розвитку підприємства навіть у періоди економічної нестабільності. Агроцентр може використовувати надлишок коштів для закупівлі ресурсів під час сезонного падіння цін або для диверсифікації видів продукції, що дозволяє мінімізувати ризики і підвищити рентабельність діяльності.

Таким чином, фінансова стабільність є комплексною характеристикою, що поєднує фінансові, виробничі та ринкові аспекти діяльності підприємства. Вона визначає ефективність управління ресурсами, здатність адаптуватися до змін зовнішнього середовища та забезпечує стратегічний розвиток аграрного підприємства в умовах економічної невизначеності.

Важливо підкреслити, що фінансова стабільність не обмежується лише кількісними показниками. Вона включає здатність підприємства своєчасно реагувати на зміни економічного середовища, прогнозувати ризики та адаптувати управлінські рішення під нові умови. Для аграрного підприємства це означає не лише планування закупівель та виробничих циклів, а й стратегічне управління фінансовими ресурсами, враховуючи сезонні коливання попиту та пропозиції, вплив погодних умов на врожайність та коливання цін на агропродукцію. Такий підхід дозволяє підприємству не тільки зберегти фінансову стабільність, але й використовувати її як інструмент для підвищення конкурентоспроможності та стійкості на ринку.

Важливим елементом наукового дискурсу є розмежування понять фінансова стійкість та фінансова стабільність, які часто вживаються як синоніми. Проте в контексті аграрної економіки доцільно розглядати стабільність як вищий щабель стійкості. Якщо стійкість характеризує

здатність системи протистояти збуренням, повертаючись до початкового стану, то стабільність передбачає наявність механізмів адаптації та саморегуляції, які дозволяють підприємству не просто виживати, а й еволюціонувати під тиском зовнішніх факторів. Для аграрного підприємства це означає здатність змінювати структуру посівних площ, технології обробітку ґрунту чи канали збуту продукції без втрати фінансової рівноваги. Отже, економічна сутність фінансової стабільності агроформувань включає в себе адаптивний потенціал, що базується на ефективному управлінні ризиками.

Специфіка прояву фінансової стабільності в аграрному секторі детермінується також особливим статусом головного засобу виробництва, землі. Земельні ресурси, на відміну від інших активів, не підлягають амортизації в класичному розумінні, але їх продуктивність (родючість) може змінюватися. Фінансова стабільність аграрного підприємства безпосередньо корелює з якістю управління земельним банком. Виснаження ґрунтів задля отримання короткострокового прибутку може створити ілюзію фінансового благополуччя, однак у довгостроковій перспективі це неминуче призведе до втрати виробничого потенціалу та банкрутства. Тому в визначення сутності фінансової стабільності аграрного підприємства необхідно імплементувати екологічну складову: стабільним можна вважати лише таке підприємство, яке забезпечує розширене відтворення фінансових ресурсів без деградації природно-ресурсного потенціалу. Це відображає сучасний тренд на інтеграцію принципів ESG у фінансовий менеджмент.

Розглядаючи фактори, що впливають на фінансову стабільність аграрних підприємств, необхідно виділити екзогенні та ендогенні групи, взаємодія яких формує унікальний фінансовий ландшафт для кожного суб'єкта господарювання. До екзогенних факторів, вплив яких на аграрний сектор є критичним, належать диспаритет цін на промислову та сільськогосподарську продукцію, недосконалість державної підтримки, волатильність світових цін на продовольство та енергоносії, а також зміни

клімату. Ендогенні фактори включають рівень менеджменту, технологічну оснащеність, структуру витрат та якість маркетингової стратегії. Економічна сутність фінансової стабільності полягає в здатності внутрішніх механізмів управління (ендогенних факторів) нівелювати негативний вплив зовнішнього середовища (екзогенних факторів). Чим вищий рівень адаптивності внутрішньої системи управління фінансами, тим менш вразливим є підприємство до зовнішніх шоків.

В умовах глобалізації економічна сутність фінансової стабільності аграрних підприємств набуває нових рис, пов'язаних з інтеграцією у світові ланцюги доданої вартості. Експортоорієнтованість значної частини вітчизняного агробізнесу робить його залежним від курсових коливань та кон'юнктури зовнішніх ринків. У цьому контексті фінансова стабільність включає в себе здатність управляти валютними ризиками та відповідати міжнародним стандартам фінансової звітності. Підприємство, яке прагне бути стабільним, повинно диверсифікувати ринки збуту, щоб знизити залежність від економічної ситуації в окремому регіоні. Категорія фінансової стабільності розширюється, охоплюючи не лише внутрішні фінансові пропорції, але й позиціонування підприємства у глобальному економічному просторі.

Теоретичне осмислення сутності фінансової стабільності вимагає також аналізу її складових елементів, до яких традиційно відносять фінансову незалежність, платоспроможність, кредитоспроможність та прибутковість. Однак для аграрного сектору цей перелік має бути доповнений виробничою надійністю. Прибутковість в агробізнесі є категорією вкрай нестабільною: високий врожай може призвести до падіння цін і зниження прибутку, тоді як низький врожай (за умови наявності перехідних залишків) може сформувати надприбутки за рахунок цінового фактору. Тому базування оцінки стабільності виключно на показнику поточної прибутковості є помилковим. Більш релевантним критерієм є стабільність генерування операційного грошового потоку (ЕВІТДА), який є очищеним від впливу амортизаційної

політики та податкового навантаження, і краще відображає здатність аграрного бізнесу обслуговувати боргові зобов'язання та фінансувати капітальні вкладення.

Враховуючи високу ймовірність настання форс-мажорних обставин (посухи, епізоотії, заморозки), фінансова стабільність неможлива без ефективної системи передачі ризиків. Використання інструментів агрострахування та хеджування цінових ризиків на товарних біржах стає невід'ємним атрибутом фінансово стабільного підприємства. Відтак, економічний зміст стабільності збагачується інституціональним аспектом, здатністю підприємства взаємодіяти з фінансовими інститутами (страховими компаніями, біржами, банками) для створення захисного буфера капіталу.

Узагальнюючи вищевикладене, можна запропонувати авторське визначення: фінансова стабільність аграрного підприємства - це комплексний, динамічний стан його фінансово-господарської системи, який характеризується здатністю генерувати достатній обсяг власних фінансових ресурсів для покриття операційних витрат і стратегічних інвестицій, підтримувати оптимальну структуру капіталу з урахуванням сезонності виробництва, та забезпечувати резистентність до природно-кліматичних і ринкових ризиків з метою гарантування продовольчої безпеки та сталого розвитку. Таке визначення підкреслює активну роль менеджменту та враховує галузеву специфіку, що відрізняє його від загальноекономічних трактувань.

В умовах переходу до «Агро 4.0», впровадження технологій точного землеробства, цифровізації управлінських процесів та використання безпілотних технологій стає фактором підвищення фінансової стійкості. Інновації дозволяють знизити собівартість продукції, підвищити врожайність та мінімізувати вплив людського фактору, що безпосередньо впливає на фінансові результати. Відповідно, підприємства, які ігнорують технологічний прогрес, приречені на втрату конкурентних позицій і, як наслідок, фінансової стабільності. Це дозволяє стверджувати, що в сучасних умовах фінансова

стабільність має інноваційно-інвестиційну природу: вона не може бути досягнута шляхом простої економії чи консервації існуючого стану, а потребує постійних вкладень у модернізацію.

1.2. Методичні підходи та показники, що застосовуються для визначення рівня фінансової стійкості у сільському господарстві

Фінансова стійкість сільськогосподарських підприємств є індикатором їх економічної ефективності та здатності до стабільного розвитку. Визначення рівня фінансової стійкості потребує комплексного підходу, що інтегрує аналіз фінансових показників, оцінку виробничої ефективності, а також урахування впливу зовнішніх факторів, характерних для аграрного сектору. Систематизація методичних підходів до оцінки фінансової стійкості дозволяє створити єдину науково-обґрунтовану методику, яка забезпечує достовірне відображення фінансового стану підприємства та прогнозування його розвитку.

Класичні методи ґрунтуються на коефіцієнтному аналізі, який передбачає визначення співвідношень між власними і позиковими коштами, оцінку ліквідності, платоспроможності та автономії підприємства. Такі підходи дозволяють швидко оцінити фінансовий стан і виділити потенційні проблемні зони, проте вони мають обмеження щодо інтеграції виробничих та зовнішніх факторів. У сільському господарстві, де діяльність підприємства підпорядкована сезонності та значній волатильності цін на продукцію, класичні коефіцієнти не завжди відображають реальний рівень фінансової стійкості.

Сучасні методичні підходи розвивають класичні концепції, пропонуючи інтегровані системи оцінки фінансової стабільності, які враховують як фінансові, так і виробничі та ринкові показники. Так, в роботах Г.Партин, С.Папірник [35] та Т.Сак, Н.Шепелюк [40] запропоновано використання системи індикаторів, що включає ліквідність,

платоспроможність, рентабельність виробництва, співвідношення власних і позикових коштів, а також адаптивність підприємства до змін зовнішнього середовища. Ці показники дозволяють визначати не лише поточний стан фінансів, але й прогнозувати здатність підприємства підтримувати стійкий розвиток у довгостроковій перспективі.

Наукова новизна запропонованого підходу полягає у включенні до системи оцінки фінансової стійкості таких показників, як ефективність використання ресурсів і вплив зовнішніх економічних факторів, що раніше не завжди враховувалися в методичних рекомендаціях для аграрного сектору. Це дозволяє формувати більш точну та адаптивну модель фінансової стабільності, яка враховує не лише внутрішні фінансові потоки, а й взаємозв'язок підприємства з ринковим середовищем та державним регулюванням.

Одним із ключових завдань методики є систематизація фінансових показників за групами, що дозволяє оцінювати різні аспекти фінансової стійкості:

- ліквідність та платоспроможність;
- фінансову автономію та структуру капіталу;
- ефективність використання ресурсів та рентабельність;
- адаптивність до ринкових і зовнішніх чинників.

Сукупність цих показників формує цілісну картину фінансового стану підприємства та дозволяє підприємству приймати стратегічні управлінські рішення на основі науково обґрунтованої оцінки ризиків і потенціалу розвитку. В додатку А, рис. А.1, наведено фінансові показники підприємства.

Практична реалізація методики передбачає розрахунок ключових коефіцієнтів і формування інтегрованого індикатора фінансової стійкості. До числа найбільш поширених показників відносяться:

- коефіцієнт поточної ліквідності, що відображає здатність покривати поточні зобов'язання;

- коефіцієнт автономії, який визначає частку власного капіталу у структурі фінансування;
- рентабельність власного капіталу та активів, що відображає ефективність використання ресурсів;
- співвідношення власних і позикових коштів, що показує рівень фінансового ризику.

Впровадження таких показників дозволяє підприємству оцінювати фінансову стійкість у динаміці, порівнювати результати з галузевими нормами та виявляти тенденції до підвищення або зниження стабільності підприємства (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Методика розрахунку основних показників фінансової стійкості

Показник	Метод розрахунку	Значення для оцінки стійкості
Коефіцієнт поточної ліквідності	Поточні активи / поточні зобов'язання	Визначає здатність виконувати короткострокові зобов'язання
Коефіцієнт автономії	Власний капітал / Всього активів	Характеризує рівень незалежності від зовнішніх джерел фінансування
Рентабельність власного капіталу	Чистий прибуток / Власний капітал	Відображає ефективність використання власних ресурсів
Співвідношення власних і позикових коштів	Власний капітал / Позиковий капітал	Оцінює рівень фінансового ризику
Інтегрований показник стійкості	Математичне поєднання всіх коефіцієнтів	Дозволяє отримати комплексну оцінку фінансової стабільності

В сучасних дослідженнях дедалі більше уваги приділяється порівняльному аналізу методик оцінки фінансової стійкості, що дозволяє виділити найбільш релевантні підходи для аграрного сектору. Зокрема, в роботах В.Петренко [36] та О.Рубай [38] запропоновано використовувати комбінацію класичного коефіцієнтного аналізу з факторним підходом, який передбачає оцінку впливу внутрішніх та зовнішніх факторів на фінансовий

стан підприємства. Такий підхід дозволяє виявляти приховані резерви підвищення стійкості та своєчасно реагувати на потенційні фінансові проблеми.

У методологічному аспекті інтегровані системи оцінки фінансової стійкості включають не тільки фінансові коефіцієнти, але й показники виробничої ефективності, такі як обсяг продукції на одиницю витрат, рентабельність окремих видів діяльності та рівень завантаження виробничих потужностей. Для Агроцентр це означає можливість оцінювати фінансову стійкість з урахуванням реальних виробничих показників, що дозволяє більш точно прогнозувати доходи та витрати у різні сезони та оптимізувати фінансові ресурси.

Одним із ефективних інструментів оцінки є інтегрований фінансовий індекс, який формується на основі декількох груп показників: ліквідності, платоспроможності, ефективності ресурсів, фінансової автономії та адаптивності до зовнішніх чинників. Використання такого індексу дозволяє не лише отримати комплексну оцінку фінансової стійкості, але й порівнювати підприємства між собою, виявляти тенденції розвитку та визначати напрямки стратегічних змін у фінансовій політиці.

Для практичного застосування методики на Агроцентр пропонується наступний алгоритм дій:

1. Збір даних фінансової звітності та виробничих показників за останні п'ять років.
2. Розрахунок ключових коефіцієнтів: поточної та абсолютної ліквідності, автономії, рентабельності власного капіталу та активів, співвідношення власних і позикових коштів.
3. Формування інтегрованого фінансового індексу на основі вагових коефіцієнтів, що відображають значущість кожної групи показників для конкретного підприємства.
4. Порівняння отриманих результатів з галузевими нормами та середньогалузевими значеннями для визначення рівня фінансової стійкості.

5. Виявлення слабких зон та розробка рекомендацій щодо підвищення стабільності фінансового стану.

Для поглибленого аналізу, застосовується метод порівняльного аналізу, який дозволяє зіставити фінансові показники Агроцентр з результатами інших сільськогосподарських підприємств регіону або галузі. Це дає можливість визначити конкурентні переваги, а також виявити проблемні сфери, що потребують оперативного управлінського втручання.

Інший напрямок методичного підходу, факторний аналіз фінансової стійкості, що дозволяє оцінити вплив окремих факторів на загальний рівень стабільності. Серед таких факторів виділяють: сезонність виробництва, динаміку цін на продукцію, зміни в державному регулюванні, обсяг позикових коштів та структуру активів. Аналіз цих факторів допомагає формувати прогнозні сценарії та розробляти стратегії управління ризиками.

Запропонована методика дозволяє поєднати класичні фінансові коефіцієнти з індикаторами виробничої ефективності та зовнішніх чинників, що робить оцінку фінансової стійкості більш комплексною та адаптованою до умов аграрного сектору. Це дозволяє підприємству не лише контролювати фінансове становище, але й використовувати отримані дані для стратегічного планування інвестицій, оптимізації виробничих процесів та підвищення конкурентоспроможності.

На відміну від промислових підприємств, де домінують показники ліквідності та структури капіталу, в сільському господарстві цей набір повинен бути розширений за рахунок показників, що відображають якість управління біологічними активами та рентабельність основного засобу виробництва - землі. Ключовим індикатором, що вимагає включення до інтегральної моделі, є коефіцієнт покриття поточних зобов'язань аграрною виручкою (Кпз.в.), який розраховується як відношення чистої виручки від реалізації сільськогосподарської продукції за сезон до середньорічної суми поточних зобов'язань. Показник дає змогу оцінити не лише поточну платоспроможність, а й резистентність бізнес-моделі до сезонних коливань,

адже фінансово стійким можна вважати лише те підприємство, яке може покрити свої короткострокові борги основним продуктом свого виробництва, а не лише фінансовими маніпуляціями чи продажем частини основних фондів.

Методичний підхід до оцінки стійкості в аграрному секторі не може обійтися без оцінки фінансового ризику, що пов'язаний із землекористуванням. Сюди належить коефіцієнт забезпечення фінансових зобов'язань вартістю земельного банку, який демонструє, наскільки власний або орендований земельний фонд може виступати заставою чи гарантом стабільності у довгостроковій перспективі. Високе значення цього коефіцієнту свідчить про глибоку фінансову стійкість, оскільки земля є найбільш надійним неліквідним активом, що виступає буфером проти кризових явищ. Разом із цим, необхідно використовувати і коефіцієнт рентабельності чистого прибутку на одиницю площі (грн/га), що інтегрує виробничі та фінансові результати. Стабільність цього показника протягом 3-5 років є надійнішим критерієм стійкості, ніж річні показники рентабельності.

Методологія багатовимірного аналізу знаходить своє пряме застосування при розробці управлінських заходів для підвищення стійкості. Результати сценарного моделювання, про яке йшлося раніше, формують чітку дорожню карту дій. Наприклад, якщо аналіз чутливості виявив, що підприємство є надмірно чутливим до падіння цін на певну монокультуру (пшеницю), то управлінським заходом, спрямованим на підвищення стійкості, стає фінансова диверсифікація. Це не лише диверсифікація посівних площ (що є виробничим заходом), але й диверсифікація джерел фінансування (перехід від короткострокових до довгострокових позик) та диверсифікація інструментів захисту (комбінування банківського кредитування із залученням лізингу та випуском облігацій). Методично важливим є розрахунок оптимального рівня диверсифікації, при якому зниження ризику компенсує зростання управлінських витрат.

Ключовим моментом у методиці оцінки є також виділення фаз фінансового циклу аграрного підприємства. Протягом року підприємство проходить через фазу нагромадження капіталу (після збору врожаю), фазу витрачання ресурсів (посівна кампанія) та фазу напруження (міжсезоння). Методика оцінки фінансової стійкості повинна бути мультиперіодною, замість однієї річної оцінки необхідно проводити мінімум три: на 01.01 (оцінка запасу міцності), на 01.07 (оцінка пікового боргового навантаження) та на 01.10 (оцінка потенціалу відновлення). Інтегральний показник стійкості має об'єднувати ці три часові зрізи, надаючи динамічну картину фінансового здоров'я, а не статичний знімок. Це підтверджує, що в сільському господарстві фінансова стійкість є процесом, а не станом.

Особливе місце в методиці займає аналіз кредитоспроможності, який, хоча і є частиною стійкості, має свою специфіку в агробізнесі. Банки та фінансові установи при оцінці аграріїв використовують показник покриття боргу грошовим потоком, скоригований на агроризики. Його практичне застосування вимагає використання прогнозних даних (очікуваної виручки) замість фактичних історичних.

Фінансова стійкість аграрних підприємств у довгостроковій перспективі безпосередньо залежить від її екологічної стійкості (якість ґрунтів, вплив на навколишнє середовище). Методично це має бути відображено у введенні якісних нефінансових індикаторів до рейтингових моделей. Наприклад, бал за наявність сертифікатів органічного виробництва або використання технологій точного землеробства підвищує загальний інтегральний показник стійкості, оскільки такі практики знижують ризики штрафів, підвищують якість продукції та забезпечують доступ до преміальних ринків, що гарантує стабільнішу виручку в майбутньому.

Сучасний методичний підхід повинен бути синтетичним та адаптивним, поєднуючи надійність класичного коефіцієнтного аналізу, прогностичну силу факторних моделей та гнучкість багатовимірного аналізу. Тільки такий комплексний, динамічний і галузево-орієнтований підхід здатен

забезпечити не лише адекватну оцінку поточного стану, а й слугувати надійною основою для стратегії розвитку аграрного підприємства в умовах глобальної нестабільності.

1.3. Особливості формування системи оцінки фінансової стабільності в аграрному секторі в умовах зовнішньої та внутрішньої невизначеності

Фінансова стабільність сільськогосподарських підприємств у сучасних умовах є не лише показником економічної ефективності, але й ключовим фактором забезпечення їх стійкого розвитку. Формування системи оцінки фінансової стабільності в аграрному секторі ускладнюється впливом численних зовнішніх і внутрішніх факторів невизначеності. До зовнішніх чинників належать коливання цін на продукцію, зміни податкового та регуляторного середовища, кліматичні та природні ризики, а також глобальні економічні тенденції. Внутрішні фактори включають структуру капіталу, ефективність використання матеріальних і фінансових ресурсів, організаційні процеси та управлінські рішення, які визначають здатність підприємства адаптуватися до змін зовнішнього середовища.

Основоположним викликом є те, що фінансова стабільність в агросекторі є не лише функцією економічних змінних, але й продуктом взаємодії біологічних, кліматичних та геополітичних факторів, які за своєю природою є стохастичними та малопрогнозованими.

Постає необхідність переходу від традиційної фінансової діагностики до кібернетичної системи моніторингу та раннього попередження. Система має базуватися на принципах фінансової імунізації, де основна увага приділяється не реакції на фактичні збитки, а завчасному виявленню тригерних точок та ліміту фінансової безпеки. На відміну від класичних систем, що оперують з історичними даними, запропонована архітектура системи оцінки орієнтована на форвардний аналіз та використання предиктивних моделей, що інкорпорують нефінансові, виробничі ризики безпосередньо у фінансові метрики.

Система оцінки фінансової стабільності в аграрному секторі в умовах невизначеності повинна формуватися навколо трьох ключових блоків, кожен з яких відображає специфіку галузі.

По-перше, це Блок зовнішньої невизначеності (Екзогенний моніторинг). Цей блок концентрується на моніторингу фінансових індикаторів ризику, які формуються поза межами підприємства. До них відносяться: індекс диспаритету цін (співвідношення цін реалізації сільгосппродукції до цін на паливо, добрива та ЗЗР), індекс волатильності валютного курсу (оскільки значна частина витрат на ресурси та доходів від експорту номінована у валюті) та індикатор геополітичного ризику (особливо актуально в сучасних умовах, коли логістичні шляхи та доступ до ринків залежать від військово-політичної ситуації). Система оцінки має включати розрахунок Коефіцієнта залежності чистого прибутку від індексу диспаритету цін. Чим вище цей коефіцієнт, тим нижчою є фінансова стабільність, оскільки підприємство не має ефективних внутрішніх буферів для нейтралізації цінових шоків. Методично це вимагає постійного збору та обробки макроекономічних даних у реальному часі.

По-друге, це Блок внутрішньої невизначеності (Ендогенна діагностика). Цей блок оцінює якість внутрішніх механізмів, які протидіють зовнішнім шокам, і зосереджується на управлінні біологічними та виробничими ризиками. Тут ключовим є показник Коефіцієнт імунізації виробничого циклу, який розраховується як співвідношення застрахованої частини посівних площ до загальної площі, помножене на частку хеджування цінового ризику. Підприємство зі стабільністю, що базується на щасливому випадку, не може вважатися фінансово стійким. Натомість, високе значення показника свідчить про системне управління ризиками, що напряду трансформується у стабільність майбутніх грошових потоків. Сюди ж належить оцінка фінансової гнучкості виробництва, яка вимірюється через здатність швидко змінювати структуру посівів на користь більш рентабельних та менш ризикованих культур.

По-третє, Блок інтегральної оцінки та прогнозування (Адаптивне моделювання). Це фінальний рівень, який синтезує інформацію з перших двох блоків для формування єдиного прогностичного висновку. Центральне місце тут займає модель визначення Ліміту Фінансової Безпеки (ЛФБ), яка має стати ключовою інновацією системи оцінки. ЛФБ визначається як мінімально допустимий рівень грошового потоку або рівня власного капіталу, при досягненні якого настає критична точка незворотності втрати стійкості, що вимагає негайного втручання або реструктуризації. Ця модель не просто оцінює ймовірність банкрутства, а встановлює часовий горизонт виживання підприємства в умовах негативного сценарію. ЛФБ розраховується не як фіксована величина, а як функція від рівня невизначеності: чим вищою є зовнішня невизначеність (волатильність цін), тим вищим має бути розрахунковий ліміт.

Особливості формування системи оцінки вимагають також переосмислення ролі амортизації у фінансовій стабільності агропідприємств. В умовах високих темпів зносу техніки та потреби у постійному оновленні фондів, амортизація є не просто витратою, а ключовим джерелом фінансування відтворення. Система оцінки повинна включати Коефіцієнт реінвестиції амортизації. Низьке значення цього коефіцієнта (коли амортизаційні відрахування переважно використовуються на поточні витрати, а не на оновлення) свідчить про приховану фінансову нестабільність, оскільки підприємство проїдає свій основний капітал, що неминуче призведе до зниження виробничого потенціалу та втрати стійкості у середньостроковій перспективі.

Методичною особливістю формування такої системи є також необхідність використання нетрадиційних джерел інформації. Оскільки фінансова звітність за стандартами МСФЗ чи П(С)БО відображає лише історичні дані, для предикативного аналізу потрібно інтегрувати інформацію з систем точного землеробства, дані супутникового моніторингу посівів, а також прогнозні моделі кліматичних центрів. Інтеграція Big Data у систему

оцінки дозволяє підвищити точність прогнозів урожайності, що, своєю чергою, підвищує точність прогнозу майбутнього грошового потоку. Це переводить оцінку фінансової стабільності на якісно новий рівень – від простого бухгалтерського аналізу до фінансової інженерії.

Система оцінки повинна мати модульну структуру, що дозволяє її швидко адаптацію до змінних умов. Наприклад, у період високого ризику (фаза військових дій, логістичні кризи) вагові коефіцієнти для показників ліквідності та покриття боргу грошовим потоком мають бути підвищені, тоді як у періоди стабільності - збільшується вага показників рентабельності та інвестиційної активності. Така динамічна вагова система є вирішальною для аграрного сектору, де пріоритети фінансового менеджменту змінюються залежно від сезону та зовнішньої кон'юнктури. Це протирічить статичним класичним моделям і є ключовим елементом адаптивності системи.

Крім того, при формуванні системи оцінки необхідно врахувати проблему субсидіарної відповідальності та взаємозалежності в рамках агрохолдингів чи вертикально інтегрованих структур. Стабільність окремого виробничого підрозділу (ферми) часто залежить від фінансового здоров'я всієї групи. Система оцінки має включати коефіцієнт фінансової залежності від материнської компанії. Надмірне фінансування одного підрозділу за рахунок інших може створити ілюзію стабільності, тоді як уся група залишається вразливою. Тому система оцінки має проводити аналіз як на рівні окремого юридичного суб'єкта, так і на рівні консолідованої фінансової звітності з урахуванням внутрішньогрупових операцій, що є критичним для коректного визначення справжнього рівня фінансової стійкості в умовах внутрішньої невизначеності.

Інтеграція внутрішнього контролю та аудиту ризиків у систему оцінки перетворює її з пасивного інструменту діагностики на активний механізм фінансового управління. Внутрішній контроль, у контексті оцінки фінансової стабільності аграрного підприємства, розглядається як безперервний процес, спрямований на забезпечення не лише достовірності фінансової звітності, а й

на дотримання встановлених лімітів фінансової безпеки (ЛФБ) та процедур мінімізації ризиків. Його роль виходить за межі традиційного бухгалтерського контролю, охоплюючи операційний контроль, який є критично важливим для аграрного сектору. Наприклад, контроль за дотриманням технологічних карт, які безпосередньо впливають на врожайність (а отже, і на майбутній грошовий потік), або контроль за процедурами хеджування та страхування, які зменшують вплив зовнішньої невизначеності. Внутрішній контроль створює перший захисний бар'єр від несанкціонованих або неефективних операцій, які можуть призвести до непередбачених фінансових втрат, погіршуючи таким чином показники стійкості. Стійке підприємство – це те, де ризики, ідентифіковані зовнішнім моніторингом, своєчасно блокуються внутрішніми контрольними процедурами.

Центральною фігурою у цьому процесі є внутрішній аудит ризиків, який виконує функцію незалежної оцінки ефективності як самого внутрішнього контролю, так і всієї СМРП. Аудит ризиків в аграрній сфері є комплексною оцінкою фінансових, виробничих, кліматичних та логістичних ризиків, а також валідацією використовуваних інтегральних показників. На відміну від зовнішнього аудиту, внутрішній аудит ризиків є прогностичним і зосереджений на виявленні потенційних загроз до того, як вони матеріалізуються у фінансові збитки. Внутрішній аудитор має не лише перевірити наявність полісів страхування, а й оцінити адекватність страхового покриття порівняно з максимальними втратами, передбаченими песимістичним сценарним моделюванням. Це забезпечує зворотний зв'язок у системі управління: результати аудиту стають основою для коригування динамічної вагової системи та перегляду тригерних точок у системі раннього попередження.

У контексті архітектури системи оцінки, внутрішній контроль та аудит ризиків формують контрольний-аналітичний контур, який є невіддільним від основного контуру моделювання. Якщо основний контур (прогнозна модель,

багатовимірний аналіз) генерує інформацію про поточний та потенційний рівень стабільності, то контрольно-аналітичний контур забезпечує достовірність вхідних даних та надійність вихідних рішень. Це досягається через регулярне проведення аудиту ліквідності (перевірка реальної конвертованості біологічних активів), аудиту боргового навантаження (аналіз графіків погашення кредитів з урахуванням прогнозних надходжень від врожаю) та аудиту інвестиційної політики (оцінка економічної доцільності капітальних витрат). Таким чином, архітектура системи оцінки фінансової стабільності в аграрному секторі набуває вигляду трирівневої інтегрованої моделі:

Базовий рівень (Інформаційний): Збір та агрегація даних (фінансових, виробничих, кліматичних, ринкових).

Аналітичний рівень (Моделюючий): Застосування багатовимірного аналізу, стрес-тестування та адаптованих інтегральних моделей для розрахунку ЛФБ та прогнозування стійкості.

Управлінсько-контрольний рівень (СМРП): Тут функціонує внутрішній контроль, який моніторить відхилення від ЛФБ і тригерних точок, а внутрішній аудит ризиків, який оцінює ефективність цього моніторингу та надає рекомендації для стратегічної корекції.

Архітектура системи оцінки фінансової стабільності в аграрному секторі визначаються імперативом адаптивності та превентивності. Система не може бути статичною, а повинна бути кібернетичною, тобто здатною до саморегуляції. Її головна особливість полягає в пріоритеті грошового потоку над балансовими показниками та інтеграції нефінансових ризиків у фінансові метрики. Фінансова стабільність в умовах невизначеності не досягається високими коефіцієнтами автономії чи ліквідності, а забезпечується інституціолізованою здатністю підприємства оперативно виявляти, вимірювати та нейтралізувати ризики до того, як вони матимуть незворотні фінансові наслідки. Внутрішній контроль та аудит ризиків є фінальною ланкою цієї архітектури, яка гарантує, що вся складна система моделювання

та прогнозування ефективно перетворюється на конкретні, своєчасні та обґрунтовані управлінські дії, забезпечуючи таким чином довгострокову життєздатність та конкурентоспроможність аграрного підприємства.

Висновки до розділу 1

Фінансова стабільність сільськогосподарських підприємств є комплексним економічним явищем, що відображає здатність організації забезпечувати безперервність своєї діяльності, оптимально використовувати фінансові та матеріальні ресурси, виконувати фінансові зобов'язання та адаптуватися до змін зовнішнього середовища. Для аграрних підприємств, таких як ПФ «Агроцентр», фінансова стабільність набуває особливого значення через сезонність виробництва, залежність від кліматичних умов, коливання цін на продукцію та вплив державного регулювання.

Аналіз наукових джерел показав, що класичні підходи до оцінки фінансової стабільності, які зосереджуються на ліквідності та платоспроможності, є недостатніми для оцінки аграрних підприємств. Сучасні дослідження рекомендують інтегровані методики, що поєднують фінансові коефіцієнти з показниками виробничої ефективності та адаптивності до зовнішніх чинників. Сформовано комплексне визначення фінансової стабільності, яке враховує не лише фінансовий стан підприємства, а й взаємозв'язок фінансових ресурсів з виробничими процесами та зовнішніми умовами.

Формування системи оцінки фінансової стабільності в умовах зовнішньої та внутрішньої невизначеності потребує створення гнучкої, багаторівневої структури показників. Система повинна враховувати як класичні фінансові індикатори, так і адаптивні показники, що оцінюють здатність підприємства реагувати на ринкові коливання, сезонність виробництва та вплив природних і економічних факторів.

Системний підхід до оцінки фінансової стабільності забезпечує підприємству можливість стратегічного планування та управління фінансами у мінливих умовах економічного середовища. Водночас інтегровані показники дозволяють визначати пріоритетні напрями підвищення ефективності використання ресурсів та мінімізації ризиків.

РОЗДІЛ 2. ДІАГНОСТИКА ТА ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Загальна характеристика діяльності підприємства та специфіка його фінансового середовища

Функціонування ПВФ «Агроцентр» (далі - підприємство) здійснюється в умовах високої мінливості економічного, інституційного та природно-кліматичного середовища, що підсилює значення аналізу його ресурсного потенціалу, структури виробництва й фінансів. Оцінювання підприємства потребує комплексного розгляду земельних ресурсів, динаміки основних виробничих показників, структури товарної продукції та стану трудового потенціалу, оскільки кожен з цих елементів формує основу фінансової стабільності й інвестиційної привабливості суб'єкта господарювання.

Передусім варто охарактеризувати земельний фонд підприємства, як базовий ресурс аграрного виробництва. Підприємство у 2020-2024 рр демонструвало істотні коливання у площі земельних угідь, що може бути пов'язано як із зміною умов оренди та ротацією земельних договорів, так і з адаптацією підприємства до ринкової кон'юнктури та внутрішньої реструктуризації активів. Загальна земельна площа у 2020 р становила 9516 га, у 2021 р скоротилася до 8702 га, у 2022р до 8340 га, а в 2023 р до 7311 га. Лише у 2024 р спостерігається різкий стрибок до 9582 га, що майже повністю компенсує втрати попередніх років. Така динаміка свідчить про активну політику підприємства щодо перегляду земельного банку та прагнення відновити виробничі потужності. Темп приросту площі земель 2024 р до 2020 становив 0,7%, що хоча й не демонструє суттєвого збільшення, однак відображає стабілізацію земельних ресурсів після їх значного падіння у 2021-2023 рр. Здійснено аналіз земельних ресурсів та дана характеристика трудового забезпечення, оскільки взаємозв'язок між площею угідь і кількістю працівників впливає на продуктивність використання землі, рівень

механізації та собівартість продукції. За період 2020-2024 рр чисельність працівників зменшилася з 275 осіб у 2020 р до 136 осіб у 2024 р. Скорочення становить 50,5%, що є значним і може бути обумовлено оптимізацією персоналу, впровадженням нових технологій, переходом на аутсорсинг окремих робіт або загальною тенденцією до механізації та автоматизації в аграрному секторі (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Динаміка земельних та трудових ресурсів підприємства, га

Показник	2020	2021	2022	2023	2024	Темп приросту 2024/2020, %
Загальна земельна площа	9516	8702	8340	7311	9582	0,7
Середня кількість працівників, осіб	275	254	232	210	136	-50,5
Приходиться на 1 робітника, га	35	34	36	34	70	+100

Детальний розгляд по роках виявляє значну волатильність та скорочення ресурсної бази у проміжку 2021-2023 рр, коли площа досягла мінімуму у 7311га. Зниження, ймовірно, було спричинене зовнішніми факторами, такими як втрата контролю над частиною орендованих угідь через бойові дії або оптимізація орендного портфеля в умовах високих операційних ризиків. Відновлення земельного банку до майже початкових обсягів у 2024 р свідчить про успішну рекуперацію підприємства та його здатність до відновлення ресурсного потенціалу або ж про переоформлення нових земельних ділянок, що є ознакою довгострокової стійкості його функціонування.

Натомість, динаміка трудових ресурсів має чітко виражений негативний тренд, що є основним показником структурних змін. Середня кількість працівників скоротилася майже вдвічі, з 275 осіб у 2020 р до 136 осіб у 2024 р, демонструючи критичний темп зменшення -50,5%. Це різке скорочення є відображенням кількох факторів: по-перше, масштабної

оптимізації штату через впровадження енерго- та трудозберігаючих технологій у рослинництві (перехід до точного землеробства); по-друге, впливу демографічної кризи та міграції робочої сили, посилених військовим конфліктом; по-третє, як прямий наслідок згортання трудомістких напрямків діяльності, зокрема, тваринництва, як було видно з аналізу товарної продукції.

Взаємозв'язок між цими двома факторами виробництва ілюструє показник ресурсозброєності, який обчислюється як площа, що припадає на одного робітника. Показник демонструє експоненційне зростання, збільшившись із 35 га/ос у 2020 р до 70 га/ос у 2024 р, що становить темп приросту +100%. Подвоєння ресурсозброєності є найбільш значущим індикатором підвищення ефективності праці та технологічної модернізації. Підприємство, скорочуючи штат та утримуючи земельну площу, досягає значного підвищення продуктивності праці на макрорівні (га/працівника), що вказує на стратегічний перехід до капіталомісткого типу виробництва, де жива праця активно замінюється машинами та високопродуктивною технікою.

Таким чином, у період 2020-2024 рр підприємство здійснило докорінну трансформацію своєї ресурсної бази: його стратегія була спрямована на утримання ключового ресурсу (землі), одночасне критичне скорочення трудових ресурсів та радикальне підвищення ресурсозброєності праці. Це забезпечило зростання технологічної ефективності та, імовірно, дозволило мінімізувати операційні витрати, критично важливі в умовах економічної невизначеності.

Специфіку діяльності підприємства формує структура товарної продукції, що демонструє як виробничі напрями, так і підходи підприємства до диверсифікації. Аналіз товарної продукції 2020-2024 рр дає змогу визначити ключові сегменти: зернові культури, соняшник, продукція птахівництва (яйця курячі), а також інші види продукції. Структура продукції відображає орієнтацію підприємства на двокомпонентну модель:

рослинництво як базовий напрям та птахівництво як стабілізуючий у фінансовому плані. Динаміка товарної продукції підприємства за 2020-2024 рр наведено в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Динаміка товарної продукції підприємства, тис. грн

Вид продукції	2020	2021	2022	2023	2024	Темп зміни 2024/2020, %
Пшениця	23062,8	33325,7	53740	47848,1	35647,7	54,57
Кукурудза на зерно	19794,9	16321,3	3133,9	5951,0	4915,5	-75,17
Соняшник	35294,3	54510,9	73982,2	69594,7	79266,5	124,59
Інша продукція рослинництва	21190	9378,2	8243,8	8273	18418,6	-13,08
Всього по рослинництву	99341,5	113536,1	139099,8	131666,8	138250,3	39,17
Птиця	16719,5	15738,2	4480,5	17310,4	0	3,53*
Яйця курячі	51359,8	70291,2	57501,1	57066,1	0	11,11*
Мед натуральний	24,0	19,4	69,7	114,5	177,4	639,17
Інша продукція тваринництва	746	31,1	0	0	0	-

*темп зміни 2023/2020, %

Представлені в табл. 2.2 дані розкривають структурну трансформацію у виробничій діяльності підприємства протягом 2020-2024 рр, демонструючи чітке зміщення стратегічного фокусу на користь рослинництва та майже повну деградацію великих напрямків тваринництва. Загальний обсяг товарної продукції рослинництва виявив значну стійкість та позитивну динаміку, зростаючи з 99341,5 тис грн у 2020 р до 138250,3 тис грн у 2024 р, забезпечуючи сукупний приріст на +39,17%. Підйом, попри фіксацію пікових значень у 2022 р, 139099,8 тис грн, що, ймовірно, було наслідком інфляційних процесів та високих цін на сировину, був зумовлений передусім

експлозивним зростанням виробництва соняшника, товарна продукція якого збільшилася більш ніж удвічі, на +124,59%, перетворивши соняшник на домінуючу та найбільш прибуткову культуру, що відображає стратегічну орієнтацію на високомаржинальні та експортно затребувані олійні культури. Динаміка пшениці була помірною, лише +54,57%, але волатильною, з різким спадом після пікового 2022 р, що є типовим для зернових культур в умовах логістичних обмежень та військових ризиків. Натомість, продукція кукурудзи на зерно пережила катастрофічний спад на 75,17%, що свідчить про радикальну переорієнтацію посівних площ або високу нерентабельність цієї культури в післявоєнних умовах.

На противагу рослинництву, сектор тваринництва демонструє ознаки кризового управління та згортання діяльності. Найбільш критичним фактом є повна ліквідація великих виробничих напрямків, птиці та яєць курячих, які до 2024 р фіксують нульову товарну продукцію, тоді як у 2020 р їх сукупний обсяг перевищував 68 млн грн. Різне припинення діяльності, що сталося між 2023-2024 рр, найімовірніше, спричинене руйнуванням потужностей, зростанням вартості кормів та енергоносіїв, або втратою контролю над ринками збуту, характерними для військового часу. Єдиним винятком у цьому секторі є мед натуральний, обсяги якого зросли до +639,17%, хоча його абсолютна частка в загальній виручці залишається маргіальною, вказуючи на розвиток нішевого або допоміжного виробництва.

Підприємство успішно мінімізувало ризики та компенсувало втрати у тваринництві через інтенсифікацію рослинництва, особливо в сегменті соняшника. Однак, у підсумку, його виробнича структура стала незбалансованою та високоризикованою, оскільки вона майже повністю залежить від динаміки цін на обмежений перелік сировинних агрокультур, втративши важливу подушку безпеки, яку забезпечувала диверсифікація через тваринництво.

Структура товарної продукції свідчить про збалансованість між рослинництвом і тваринництвом. Рослинництво формує основну частку

доходів, але тваринництво створює більш рівномірний грошовий потік, що важливо для підприємства з сезонною діяльністю. Загальна виручка має позитивну динаміку, що свідчить про зростання виробничих можливостей і ефективності управління ресурсами.

Зменшення чисельності працівників при збільшенні або стабілізації виробничого обсягу свідчить про зростання продуктивності. Розрахунок продуктивності праці у 2024 р показує суттєве покращення показника, адже загальна виручка на одного працівника збільшилася майже вдвічі проти 2020 р (табл. 2.1), що є наслідком активного використання технічних засобів, автоматизації процесів, а також оптимізації організаційної структури підприємства. Зростання продуктивності праці позитивно впливає на фінансову стабільність, оскільки зменшує витрати на оплату праці відносно виробленої продукції.

В умовах нестабільного ринкового середовища підприємство змушене адаптувати виробничу структуру, коригуючи співвідношення культур і видів продукції. Дані динаміки свідчать про гнучкість підприємства щодо реагування на зовнішні чинники, як ринкові, так і природно-кліматичні. Прикладом є перехід на переважне вирощування соняшнику, що має більшу рентабельність у періоди низької вартості зернових.

На основі додатків Б, табл. Б.1 та В, табл. В.1, розраховано валову продукцію. Для розрахунку валової продукції ми скористалися формулою, яка враховує обсяг реалізації та зміну залишків нереалізованої продукції (формула 2.1).

$$\text{Валова продукція} = \text{Чистий дохід} + \left(\Delta \text{Готова продукція} + \Delta \text{Незавершене виробництво} \right) \quad (2.1)$$

де: чистий дохід - рядок 2000 (Звіт про фін. результати).

Δ (Дельта) - різниця між залишками на кінець та на початок року (рядок 11030 та 11020 Балансу).

Розрахунок валової продукції на основі формули 2.1 та даних, наведених в додатках Б, табл. Б.1 та В, табл. В.1, наведено в табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Розрахунок валової продукції підприємства за 2021-2024 рр

Період	Чистий дохід, тис грн	Зміна залишків (ГП та НВ), +/-	Валова продукція, тис грн
2021	2030650	-18420	2012230
2022	2200150	+736740	2936890
2023	2229090	+274650	2503740
2024	2237870	-199670	2038200

Важливим елементом аналізу ефективності виробничо-господарської діяльності підприємства, оскільки вона відображає динаміку формування валової продукції (ВП) як інтегрального показника обсягу випуску, що охоплює не лише реалізовану, але й створену, проте не продану продукцію. ВП розраховується як сума чистого доходу від реалізації та зміни залишків готової продукції (ГП) і незавершеного виробництва (НВ). Підхід дозволяє нівелювати вплив часового лагу між моментом створення вартості та моментом її монетизації через продаж, забезпечуючи точнішу оцінку фактичного виробничого потенціалу компанії.

Аналіз даних за період 2021-2024 рр демонструє значну волатильність структури виробничого циклу. У 2021 р спостерігається майже повна відповідність ВП чистому доходу, 2012230 тис грн проти 2030650 тис грн, що підтверджується незначним негативним значенням зміни залишків, - 18420 тис грн, що свідчить про стабільну кон'юнктуру ринку, де обсяги виробництва були практично ідентичні обсягам споживання, що характерно для рівномірного, збалансованого операційного циклу. Однак, різка зміна цієї тенденції відбулася у 2022 р. Незважаючи на помірне зростання чистого доходу до 2200150 тис грн, показник ВП злетів до безпрецедентних 2936890 тис грн. Феномен пояснюється суттєвим позитивним приростом виробничих запасів, що склав +736740 тис грн. Такий вагомий приріст запасів (робота на

склад) може бути інтерпретований як стратегічне накопичення активів у відповідь на очікування підвищеного попиту, можливі логістичні чи виробничі ризики, або ж як тимчасова нездатність ринку поглинути весь вироблений обсяг, що могло бути спричинене зовнішніми макроекономічними шоками.

Перехід до 2023 р демонструє продовження тенденції нарощування виробництва, чистий дохід сягає 2229090 тис грн, проте темпи нагромадження запасів сповільнюються до +274650 тис. грн, що забезпечує ВП на рівні 2503740 тис грн, що може вказувати на часткову нормалізацію ринкової ситуації та зваженіше планування виробничої програми після пікового накопичення 2022 р, або на початок часткової реалізації раніше накопичених резервів. Кульмінацією цього циклу стає 2024 р, коли при збереженні найвищого за період чистого доходу, 2237870 тис грн, відбувається негативне значення зміни залишків: -199670 тис грн, що знаменує фазу декумуляції запасів, тобто інтенсивного продажу готової продукції та НВ, створених у попередні періоди, що призводить до зниження розрахункового показника ВП до 2038200 тис грн. Таким чином, аналіз ВП підтверджує, що виробнича стратегія підприємства впродовж 2022-2024 рр була спрямована на використання запасів як буфера, спочатку накопичуючи їх в 2022-2023 рр для протидії ризикам або задоволення майбутнього попиту, а потім ліквідуючи ці надлишки в 2024 р, що дозволило підтримувати високий рівень чистого доходу навіть при уповільненні фактичного поточного випуску.

Підприємство демонструє здатність змінювати структуру виробництва відповідно до змін ринкового середовища, що свідчить про його високу адаптивність.

Розглянуті показники створюють комплексне уявлення про виробничі можливості підприємства, його ресурсну базу, динаміку та структуру товарної продукції, а також фактори, що впливають на фінансову стабільність. Отримані результати аналізу дозволяють сформулювати

достовірну характеристику фінансового середовища підприємства, яке функціонує в умовах аграрного ринку з високим рівнем невизначеності.

2.2. Комплексна система оцінки фінансової стабільності підприємства за допомогою ключових фінансових індикаторів

Фінансова стабільність підприємства формується під впливом широкого спектра фінансових, виробничих, ринкових і ресурсних чинників, що відображають як внутрішній потенціал господарювання, так і здатність підприємства адаптуватися до змін зовнішнього середовища. Сучасні умови функціонування аграрного сектору, які характеризуються зростанням конкурентного тиску, нестабільністю сировинних ринків, коливаннями валютних курсів та зростаючою вартістю матеріально-технічних ресурсів, вимагають формування більш глибоких і багатовимірних підходів до оцінки фінансової стабільності. Тому традиційні методики аналізу, коефіцієнтний аналіз, вертикально-горизонтальні методи, аналіз грошових потоків, потребують доповнення та переосмислення, щоб відображати реальні можливості підприємства забезпечувати відтворення, платоспроможність та стійкість у довгостроковій перспективі.

Для підприємства, яке функціонує у змішаних умовах рослинницько-тваринницького виробництва, фінансова стабільність формується не лише на основі грошових надходжень від реалізації продукції, а й на фундаментальних параметрах: ефективності використання земельного фонду, продуктивності праці, рівня матеріаломісткості технологічних процесів, ступеня диверсифікації товарного портфеля та здатності підприємства підтримувати оптимальну структуру капіталу. Тому комплексна система оцінювання повинна враховувати взаємозв'язок цих елементів та забезпечувати усвідомлене формування фінансової політики.

Комплексна система оцінювання фінансової стабільності підприємства складається з чотирьох блоків: аналіз ліквідності та платоспроможності

(коефіцієнти покриття, швидкої ліквідності, автономії); оцінка фінансової стійкості та структури капіталу (коефіцієнти концентрації власного капіталу, маневреності, забезпеченості власними оборотними коштами); оцінка результативності діяльності (прибутковість, рентабельність продажу, активів, капіталу); оцінка динаміки та якості грошових потоків (операційний, інвестиційний, фінансовий потоки, їх структура та стійкість). Поєднання цих блоків дозволяє сформувати інтегральний індикатор фінансової стабільності, який показує загальний рівень адаптивності та надійності підприємства. Для оцінювання ліквідності застосовуються класичні фінансові коефіцієнти, які характеризують здатність підприємства виконувати поточні зобов'язання.

Коефіцієнт поточної ліквідності ($K_{пл}$) (формула 2.2):

$$K_{пл} = \frac{\text{Оборотні активи}}{\text{Поточні зобов'язання}} \quad (2.2)$$

Коефіцієнт швидкої ліквідності ($K_{шл}$) (формула 2.3):

$$K_{шл} = \frac{\text{Оборотні активи} - \text{Запаси}}{\text{Поточні зобов'язання}} \quad (2.3)$$

Коефіцієнт абсолютної ліквідності ($K_{ал}$) (формула 2.4):

$$K_{ал} = \frac{\text{Грошові кошти та їх еквіваленти}}{\text{Поточні зобов'язання}} \quad (2.4)$$

Результати розрахунків знесено в табл. 2.3

Таблиця 2.3

Динаміка ліквідності підприємства за 2020-2024 рр

Показник	2020	2021	2022	2023	2024	Темп зміни 2024/2020, %
Оборотні активи, тис. грн	100320	118450	124780	132560	139870	+39,4
Поточні зобов'язання, тис. грн	65320	70210	74550	81240	85460	+30,9
Коеф. поточної	1,54	1,69	1,67	1,63	1,64	+6,5

ліквідності						
Коеф. швидкої ліквідності	0,98	1,05	1,01	0,97	0,99	+1,0
Коеф. абсолютної ліквідності	0,22	0,25	0,24	0,23	0,21	-4,5

В табл. 2.3 відображає динаміку фінансової стійкості підприємства через призму ліквідності балансу за за 2020-2024 рр, демонструючи здатність суб'єкта господарювання до своєчасного та повного виконання поточних зобов'язань. Аналіз оперує трьома ключовими коефіцієнтами ліквідності, які базуються на співвідношенні оборотних активів та поточних зобов'язань.

За період 2020-2024 рр спостерігається інтенсивне нарощування фінансової бази, що підтверджується зростанням оборотних активів на 39,4%, від 100320 тис грн до 139870 тис грн, та збільшенням поточних зобов'язань на 30,9%, від 65320 тис грн до 85460 тис грн. Факт випереджаючого зростання активів відносно пасивів є позитивною ознакою з точки зору фінансового менеджменту, оскільки це створює базу для підтримання ліквідності. Динаміка коефіцієнта поточної ліквідності ($K_{мл}$), що є показником покриття поточних зобов'язань усіма оборотними активами, демонструє стійкість. $K_{мл}$ зростає від 1,54 у 2020 р до пікового значення 1,69 у 2021 р, після чого стабілізується у діапазоні 1,63-1,67 у 2022-2024 рр, завершуючи період зі значенням 1,64. Загальне зростання $K_{мл}$ на 6,5% за аналізований період свідчить про адекватний рівень платоспроможності, оскільки показник стабільно перевищує мінімально рекомендований рівень, зазвичай 1,0-1,5, підтверджуючи здатність підприємства погасити борги за рахунок реалізації оборотних коштів.

Аналіз коефіцієнта швидкої ліквідності ($K_{шл}$), який виключає найменш ліквідну частину оборотних активів (запаси), фіксує менш виражену позитивну тенденцію. Значення $K_{шл}$ коливається від 0,98 в 2020 р до 1,05 в 2021р та повертається до 0,99 у 2024 р, демонструючи мінімальний приріст на 1,0% за п'ять років. Значення поблизу та трохи нижче рекомендованого рівня, 1,0, вказує на те, що ліквідність підприємства критично залежить від

запасів, що вимагає уваги до управління дебіторською заборгованістю та швидкістю реалізації фінансових інвестицій.

Ключовим індикатором є коефіцієнт абсолютної ліквідності ($K_{ал}$), що відображає частку поточних зобов'язань, яку можна погасити негайно за рахунок грошових коштів та їх еквівалентів. Показник демонструє негативну динаміку, знизившись від 0,22 у 2020 р до 0,21 у 2024 р, темп зміни -4,5%. Хоча в 2020-2021 рр рівень $K_{ал}$ перевищував загальноприйнятий мінімальний норматив, 0,2-0,25, фінальне зниження до 0,21 свідчить про зменшення частки найбільш ліквідних активів у структурі оборотного капіталу, що може бути результатом інтенсивної інвестиційної діяльності або неефективного управління грошовими потоками, що створює потенційний ризик у разі непередбаченої потреби негайного погашення зобов'язань.

Ліквідність підприємства перебуває на стабільному рівні за показником поточної ліквідності, проте фіксується тенденція до структурного зміщення ризику у бік менш ліквідних елементів (запасів) на тлі зниження абсолютної платоспроможності.

Фінансова стійкість відображає оптимальність структури капіталу та здатність підприємства підтримувати виробничий потенціал власними ресурсами та розраховується за формулами 2.5, 2.6, 2.7.

$$K_{авт} = \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Валюта балансу}} \quad (2.5)$$

$$K_{заб.вок} = \frac{\text{Власні оборотні кошти}}{\text{Оборотні активи}} \quad (2.6)$$

$$K_{ман} = \frac{\text{Власні оборотні кошти}}{\text{Власний капітал}} \quad (2.7)$$

Результати розрахунків знесено в табл. 2.4. Аналіз базується на абсолютних показниках (власний капітал, валюта балансу, власні оборотні кошти) та відносних коефіцієнтах (автономії та забезпечення власними

оборотними коштами), що дозволяє здійснити об'єктивну оцінку фінансової незалежності та маневреності капіталу.

У досліджуваному періоді фіксується екстенсивне зростання фінансової бази підприємства, що підтверджується збільшенням валюти балансу на 20,44%, досягаючи 298450 тис грн у 2024 р. Паралельно відбувається нарощування власного капіталу з 158420 тис грн до 189320 тис грн, що становить приріст 19,51%. Співвідношення темпів зростання цих двох показників є майже паритетним, що має пряме відношення до оцінки фінансової незалежності.

Таблиця 2.4

Показники фінансової стійкості підприємства в 2020-2024 рр

Показник	2020	2021	2022	2023	2024	Темп зміни 2024/2020, %
Власний капітал, тис. грн	158420	162350	171540	178900	189320	19,51
Валюта балансу, тис. грн	247800	256740	268320	284100	298450	20,44
Коеф. автономії	0,64	0,63	0,64	0,63	0,63	-1,56
Власні оборотні кошти, тис. грн	34000	37420	38260	38900	40110	17,97
Коеф. забезпечення ВОК	0,34	0,32	0,31	0,29	0,29	-14,71

Коефіцієнт автономії ($K_{авт}$), який визначає частку власного капіталу у загальній структурі пасивів, демонструє високий ступінь стійкості та незалежності. Протягом усього періоду $K_{авт}$ коливається у вузькому діапазоні 0,63-0,64, що суттєво перевищує загальноприйнятий норматив, зазвичай 0,5, підтверджуючи, що більше двох третин активів підприємства фінансується за рахунок власних джерел. Незначне зниження показника на 1,56% до кінця періоду, з 0,64 до 0,63 не має критичного характеру, а лише відображає мінімальне випередження темпів залучення позикового капіталу порівняно з приростом власного.

Водночас, аналіз власних оборотних коштів (ВОК) та коефіцієнта забезпечення власними оборотними коштами ($K_{ВОК}$) розкриває тенденцію до зменшення фінансової маневреності. Хоча абсолютний обсяг ВОК зростає на 17,97%, від 34000 тис грн до 40110 тис грн, що є позитивним фактом, цей приріст виявляється недостатнім для адекватного покриття зростаючих оборотних активів. Відносний показник, $K_{ВОК}$, який є індикатором фінансової стійкості, демонструє стійку негативну динаміку, знижуючись на 14,71%, з 0,34 до 0,29, що свідчить про зниження частки оборотних активів, які фінансуються за рахунок перманентного капіталу, і, відповідно, про зростання залежності оборотного капіталу від короткострокових джерел фінансування. Зниження $K_{ВОК}$ до 0,29, що наближається до мінімально допустимого рівня, сигналізує про потребу оптимізації структури капіталу для запобігання потенційним ризикам втрати платоспроможності у довгостроковій перспективі. Підприємство зберігає високий рівень загальної фінансової незалежності, проте демонструє зниження рівня забезпеченості поточних активів власними ресурсами.

Рентабельність є ключовим індикатором здатності підприємства генерувати прибуток, підтримувати інвестиційну активність і забезпечувати власний розвиток та розраховується за формулами 2.8, 2.9, 2.10.

$$P_{\text{прод}} = \frac{\text{Прибуток від реалізації}}{\text{Дохід від реалізації}} \quad (2.8)$$

$$P_{\text{акт}} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Середньорічні активи}} \quad (2.9)$$

$$P_{\text{ВК}} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Власний капітал}} \quad (2.10)$$

Результати розрахунків знесено в табл. 2.5.

Табл. 2.5 відображає динаміку результативності господарської діяльності підприємства за період 2020-2024 рр через систему показників

рентабельності, що є індикаторами ефективності управління ресурсами та капіталом. Аналіз оперує абсолютними показниками (чистий прибуток і дохід від реалізації) та відносними коефіцієнтами, що дозволяє оцінити здатність суб'єкта господарювання генерувати прибуток.

Таблиця 2.5

Показники рентабельності підприємства в 2020-2024 рр

Показник	2020	2021	2022	2023	2024	Темп зміни 2024/2020, %
Чистий прибуток, тис. грн	16819	19620	21480	23050	23840	41,74
Дохід від реалізації, тис. грн	168190	190661	210320	235410	248870	47,97
Рентабельність продажу, %	10,0	10,3	10,2	9,8	9,6	-4,00
Рентабельність активів, %	6,8	7,6	8,0	8,1	8,0	17,65
Рентабельність власного капіталу, %	10,6	12,1	12,5	12,9	12,6	18,87

У досліджуваному періоді фіксується інтенсивне зростання обсягів діяльності та абсолютної прибутковості. Дохід від реалізації збільшується на 47,97%, досягаючи 248870 тис грн у 2024 р. Чистий прибуток також демонструє суттєве зростання на 41,74%, сягаючи 23840 тис грн. Факт випереджаючого зростання доходу над чистим прибутком, 47,97% проти 41,74%, вже на початковому етапі аналізу вказує на ймовірне зростання операційних витрат або зниження цінової маржі, що підтверджується динамікою рентабельності.

Ключовий показник, рентабельність продажу (P_{prod}), що визначає частку чистого прибутку у кожній одиниці доходу, демонструє негативну тенденцію. P_{prod} знижується з 10,0% у 2020 р до 9,6% у 2024 р, темп зміни - 4,00%. Максимальне значення P_{prod} було досягнуто у 2021 р, 10,3%, після чого почалася фаза поступового спаду. Зниження є індикатором погіршення

ефективності ціноутворення або зростання собівартості реалізованої продукції, що призводить до зменшення кінцевої прибутковості основного виду діяльності.

Водночас, показники, що характеризують ефективність використання ресурсів, рентабельність активів ($P_{акт}$) та рентабельність власного капіталу ($P_{БК}$), демонструють стійке покращення. $P_{акт}$, що відображає прибутковість кожного активу, зростає з 6,8% до 8,0%, приріст 17,65%, що свідчить про підвищення ефективності управління активами та їх обігом. Рентабельність власного капіталу, показник для інвесторів, що відображає прибутковість інвестованих коштів, також демонструє суттєве зростання з 10,6% до 12,6%, приріст 18,87%, досягаючи піку у 2023 р, 12,9%. Зростання $P_{БК}$ підтверджує, що інвестиції акціонерів генерують вищу віддачу, що посилює інвестиційну привабливість підприємства.

Розрив у динаміці між зниженням рентабельності продажу та зростанням рентабельності активів і власного капіталу вказує на компенсаційний механізм, заснований на посиленні інтенсивності використання активів (зростання оборотності) та/або оптимізації фінансового важеля. Незважаючи на зменшення прибутковості з одиниці продажу, підприємство ефективно нарощує загальну віддачу на вкладений капітал та активи.

Аналіз грошових потоків є важливим індикатором якості фінансової стабільності підприємства, оскільки він дозволяє оцінити його здатність генерувати грошові кошти, обслуговувати борги та фінансувати свою діяльність. На відміну від показників, заснованих на бухгалтерському прибутку, грошові потоки є менш схильними до впливу облікових оцінок та методів, що робить їх більш об'єктивною мірою фінансового здоров'я. Розраховується за формулами 2.11, 2.12.

$$ЧОГП = ГП_{опер} + ГП_{інв} + ГП_{фін} \quad (2.11)$$

$$\text{Стійкість грошового потоку} = \frac{\text{ГП}_{\text{опер}}}{\text{Виручка}} \quad (2.12)$$

Результати розрахунків знесено в табл. 2.6.

Аналіз засвідчує стабільну позитивну динаміку операційного грошового потоку (ОГП), який є основним джерелом генерації грошових коштів. ОГП неухильно зростає від 16500 тис грн у 2020 р до 21210 тис грн у 2024 р. Така тенденція підтверджує зростання прибутковості основного виду діяльності та ефективність управління оборотним капіталом, забезпечуючи достатній обсяг внутрішніх коштів для фінансування всіх інших видів діяльності, що є фундаментальною ознакою фінансово здорового підприємства.

Таблиця 2.6

Структура грошових потоків підприємства, тис. грн

Показник	2020	2021	2022	2023	2024
Операційний	16500	17800	19120	20540	21210
Інвестиційний	-8400	-9100	-10020	-11200	-12000
Фінансовий	-2500	-2300	-1800	-1600	-1500
Чистий грошовий потік	5600	6400	6300	5740	5710

Паралельно ОГП відбувається постійне зростання відтоку коштів за інвестиційною діяльністю (ІГП). ІГП фіксується виключно у негативних значеннях, від -8400 тис грн до -12000 тис грн, що є позитивною ознакою для підприємств, що розвиваються. Негативний інвестиційний потік свідчить про систематичне реінвестування коштів у необоротні активи (модернізація, розширення виробництва, придбання обладнання), що закладає базу для майбутнього зростання операційних доходів та підвищення конкурентоспроможності.

Фінансовий грошовий потік (ФГП) протягом усього аналізованого періоду є негативним та демонструє тенденцію до зменшення відтоку, з -2500 тис грн до -1500 тис грн. Негативний ФГП у поєднанні з позитивним ОГП вказує на те, що підприємство не потребує значного залучення зовнішнього фінансування (кредити, емісія акцій) або ж активно погашає існуючі

зобов'язання та виплачує дивіденди. Зниження абсолютного відтоку у ФГП може бути наслідком зменшення обсягів погашення позикового капіталу або оптимізації політики виплати дивідендів, що також підтверджує фінансову незалежність. Взаємодія трьох потоків призводить до формування чистого грошового потоку (ЧГП), який залишається стійко позитивним протягом усього періоду, варіюючись від 5600 тис грн до 6400 тис грн. Максимальне значення ЧГП було досягнуто у 2021 р, після чого спостерігається незначна тенденція до стабілізації/зниження, 5710 тис грн у 2024 р. Незначна стагнація ЧГП при зростаючому ОГП є прямим наслідком інтенсифікації інвестиційної діяльності, де випереджаюче зростання ІГП частково нівелює приріст операційного потоку. Загалом, структура грошових потоків, $ОГП > 0$; $ІГП < 0$, $ФГП \leq 1$, відповідає моделі зрілої та інвестиційно активної компанії, яка самостійно фінансує свій розвиток.

Інтегральний індикатор фінансової стабільності розраховується за формулою 2.13.

$$I_{стаб} = \sum_{i=1}^n w_i \times N_i \quad (2.13)$$

де w_i — ваговий коефіцієнт показника, N_i — нормалізоване значення.

Створена система включає 15 індикаторів, поділених на 4 групи. Нормування здійснюється за мін-макс методом. На рис. 2.1 наведено структуру інтегральної оцінки.

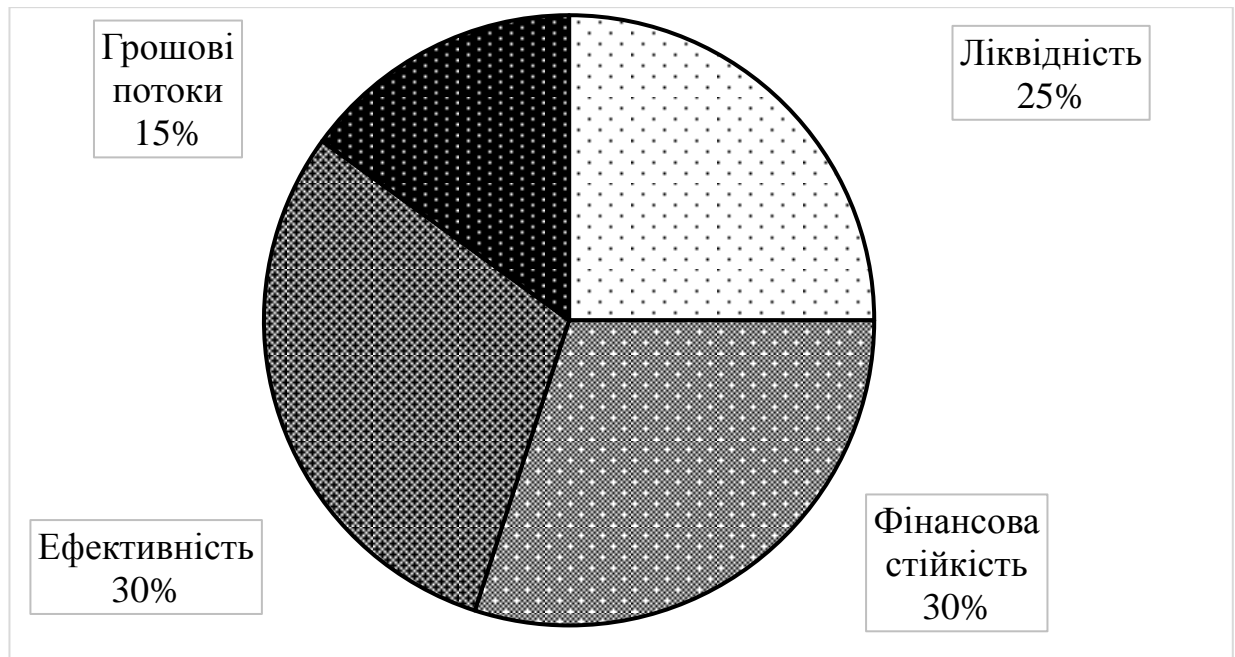

Рис. 2.1. Структура інтегральної оцінки

Розподіл вагових коефіцієнтів у структурі інтегральної оцінки відображає стратегічний фокус управлінського рішення. Максимальні та рівні вагові коефіцієнти, по 0,30 присвоєно групам Фінансова стійкість та Ефективність, що підкреслює їхнє паритетне значення у загальній оцінці фінансового здоров'я. Група Ліквідність, що оцінює здатність до своєчасного виконання поточних зобов'язань, має ваговий коефіцієнт 0,25. Хоча ця вага є меншою за пріоритетні групи, вона залишається значною, підтверджуючи, що поточна платоспроможність є необхідною умовою для реалізації стратегій стійкості та ефективності. Залучення чотирьох індикаторів ліквідності забезпечує комплексність її оцінки (очевидно, включаючи абсолютну, швидку та поточну ліквідність). Найменшу вагу, 0,15, має група Грошові потоки, яка містить лише два індикатори. Це може бути інтерпретовано двояко: або як низький пріоритет прямого аналізу грошових потоків порівняно з балансовими показниками та показниками прибутку, або як припущення, що якість грошових потоків вже опосередковано відображена у показниках ефективності та ліквідності. Загалом, розроблена система демонструє багатовимірну ієрархію аналітичних категорій,

спрямовану на комплексну діагностику фінансового стану з акцентом на довгостроковій стабільності та ресурсній віддачі.

Комплексна система оцінювання фінансової стабільності підприємства дозволяє дійти важливих висновків щодо його фінансового здоров'я. Підприємство зберігає достатній рівень ліквідності, хоча для підвищення ефективності управління активами потребує оптимізації грошових резервів. Фінансова стійкість характеризується сталою часткою власного капіталу, що є позитивним сигналом, однак спостерігається тенденція до зменшення забезпеченості власними оборотними коштами, що вимагає уваги. Показники ефективності демонструють стабільне зростання, підтверджуючи позитивну динаміку розвитку. Аналіз грошових потоків додатково підтверджує здатність підприємства підтримувати відтворення за рахунок власних ресурсів. Загалом, розрахований інтегральний індикатор свідчить про високий рівень адаптивності підприємства до зовнішніх змін, що говорить про його значний потенціал стійкості.

2.3. Виявлення основних факторів, що впливають на рівень фінансової стабільності підприємства, та оцінка ефективності наявної системи її контролю

Фінансова стабільність підприємства є інтегральним показником, що характеризує здатність суб'єкта господарювання до довгострокового функціонування в умовах економічної невизначеності, підтримання оптимальної структури капіталу та забезпечення стійкого фінансування основної діяльності. Виявлення детермінант, що справляють домінуючий вплив на цей рівень, є необхідною передумовою для формування ефективної управлінської парадигми. До основних факторів впливу належать: структура капіталу, представлена співвідношенням власного та позикового фінансування (фінансовий важіль); операційна ефективність, вимірювана рентабельністю активів та оборотності капіталу; та ліквідність балансу, що визначається здатністю поточних активів покривати короткострокові

зобов'язання. Динаміка цих трьох ключових груп показників формує вектор фінансового ризику компанії.

Зокрема, надмірне зростання фінансового важеля (збільшення частки позикового капіталу) прямо корелює зі зростанням ризику неплатоспроможності, оскільки збільшує фіксовані зобов'язання щодо обслуговування боргу. Водночас, зниження операційної рентабельності (наприклад, рентабельності продажів) підриває здатність підприємства генерувати достатній внутрішній грошовий потік, який є першочерговим джерелом самофінансування та інвестиційної діяльності. На додаток, дефіцит ліквідності створює загрозу для оперативної стійкості, оскільки нездатність своєчасно покрити поточні борги може спричинити технічний дефолт навіть при загальній прибутковості.

Оцінка ефективності наявної системи контролю фінансової стабільності (СКС) здійснюється шляхом зіставлення фактичної динаміки ключових показників із встановленими критичними нормативами та цільовими орієнтирами стратегічного планування. Ефективна СКС повинна не лише діагностувати відхилення від нормативних значень (наприклад, перевищення коефіцієнта автономії чи зниження коефіцієнта покриття), але й забезпечувати своєчасне превентивне реагування на ранні індикатори фінансової напруги. Якщо, незважаючи на функціонування СКС, спостерігається систематичне погіршення структури капіталу (зростання ІФР), або ж показники рентабельності демонструють стійку негативну тенденцію, це свідчить про методологічну недостатність або функціональну дисперсію контрольної системи. Така неефективність може бути наслідком неналежного агрегування даних, застарілих нормативів, що не відповідають поточному макроекономічному середовищу, або відсутності зворотного зв'язку, що унеможливорює своєчасне коригування управлінських рішень. Таким чином, фінансова стабільність є поліфакторною функцією, а ефективна СКС виступає критичним елементом її підтримки, що має забезпечувати адаптивність та проактивність фінансового менеджменту.

Фінансова стабільність аграрного підприємства формується під дією багатоаспектних внутрішніх і зовнішніх факторів, які, взаємодіючи між собою, визначають рівень стійкості господарства до економічних, виробничих, ринкових та інституційних коливань.

Для ПВФ «Агроцентр» особливо важливим є системне виявлення факторів впливу на фінансовий стан, оскільки галузь характеризується високою залежністю від природно-кліматичних ризиків, волатильності цін, обмеженості доступу до капіталу та сезонності надходжень. Комплексна оцінка таких факторів забезпечує основу для побудови ефективної системи фінансового контролю, прогнозування ризиків і своєчасного прийняття управлінських рішень.

Систематизація факторів, що впливають на фінансову стабільність підприємства, узагальнено у таблиці 2.7.

З огляду на специфіку діяльності підприємства, найбільш критичними для нього залишаються фінансово-економічні та зовнішні фактори, оскільки саме вони здатні спровокувати значні коливання у структурі витрат, доходів та оборотності капіталу.

Таблиця 2.7

Класифікація факторів впливу на фінансову стабільність підприємства

Група факторів	Зміст факторів	Рівень впливу	Тривалість дії
Виробничо-ресурсні	врожайність, структура посівів, забезпеченість технікою, зношеність ОЗ	високий	довгостроковий
Фінансово-економічні	ліквідність, доступ до кредитування, структура капіталу, оборотність	дуже високий	Середньо- та довгостроковий
Ринкові	ціни на продукцію, конкуренція, попит, логістика	високий	короткостроковий
Організаційні	система управління, контроль, персонал, планування	середній	довгостроковий
Зовнішні	державне регулювання, кліматичні умови, податкова політика, валютні зміни	критично високий	непередбачуваний

Для кількісної оцінки взаємозв'язків між показниками фінансового стану та факторами впливу можна застосувати кореляційно-факторний аналіз, який дозволяє визначити силу зв'язку між змінними (формула 2.14).

$$r_{xy} = \frac{\sum (x_i - \bar{x}) \times (y_i - \bar{y})}{\sqrt{\sum (x_i - \bar{x})^2 \times \sum (y_i - \bar{y})^2}} \quad (2.14)$$

де x - значення факторного показника (наприклад, врожайність),

y - значення результативного показника (наприклад, фінансовий результат).

В межах роботи проводиться якісна оцінка, однак у практичній діяльності підприємства рекомендовано проводити статистичні розрахунки щорічно.

Підприємство володіє значним земельним банком, від 7311 га до 9582 га, що виступає ресурсом виробничої діяльності. Нерівномірність розподілу ріллі, зменшення площ у певні роки, зміна структури посівів, усе це суттєво впливає на обсяг валової продукції та виручку. Для наочності відобразимо динаміку земельних ресурсів у таблиці 2.8.

Таблиця 2.8

Динаміка впливу зміни земельного банку на обсяг валової продукції

Рік	Площа ріллі, га	Зміна площі, %	Валова продукція, тис. грн	Зміна валової продукції, %
2020	9516	-	168190,8	–
2021	8702	-8,6	190166,1	+13,0
2022	8340	-4,2	196101,0	+3,1
2023	7311	-12,3	160991,7	-17,9
2024	9582	+31,1	138427,7	-13,9

В 2020-2021 рр характеризується негативною динамікою земельного банку, де скорочення площі ріллі на -8,6% супроводжується суттєвим зростанням валової продукції на +13,0%. Така зворотна кореляція свідчить про інтенсивний шлях розвитку підприємства: зменшення ресурсної бази

компенсується підвищенням ефективності використання землі, ймовірно, за рахунок впровадження високопродуктивних технологій, оптимізації сівозміни або перерозподілу виробничих пріоритетів на користь високомаржинальних культур.

Тенденція продовжилася у 2022 р: чергове скорочення ріллі на -4,2% призвело до зростання ВП на +3,1%, що підтверджує стійкість застосованої стратегії інтенсифікації. Це демонструє здатність виробничої системи до підтримання прибутковості навіть за умови зменшення земельних ресурсів, що є ознакою високої адаптивності.

Переломний момент настав у 2023 р, коли значне скорочення земельного банку на -12,3% спричинило різке падіння валової продукції на -17,9%. Ця пряма кореляція вказує на те, що межа компенсаційного потенціалу інтенсифікації була досягнута. Подальше критичне зменшення площі ріллі призвело до деградації виробничих потужностей та дефіциту ресурсу, який вже не міг бути покритий технологічними чи організаційними заходами, що призвело до скорочення абсолютного обсягу виробництва.

Найбільш аномальною є динаміка 2024 р, коли спостерігається різке відновлення земельного банку на +31,1%, що є найбільшим позитивним приростом за період, проте валова продукція продовжує демонструвати негативну динаміку, падіння на -13,9%. Цей лаг між ресурсним вводом та виробничим виходом може бути пояснений тривалістю виробничого циклу у сільському господарстві, де новозалучена земля може бути включена до сівозміни лише з відстрочкою, а також низькою ефективністю нових, менш якісних чи віддалених угідь. Також може бути наслідком операційних труднощів, пов'язаних із швидким масштабуванням (наприклад, дефіцит обігових коштів, зношення техніки, нестача кваліфікованого персоналу для обробітку нової площі). Таким чином, загальна динаміка демонструє перехід від інтенсивної компенсації втрати ресурсу до критичної залежності та подальшого неефективного використання швидко залучених земельних площ.

Для визначення ступеня ризикованості фінансової структури використовується індекс фінансового ризику. Розрахунок індексу ризикованості фінансової структури наведено в таблиці 2.9.

Таблиця 2.9.

Розрахунок індексу ризикованості фінансової структури

Рік	Позиковий капітал, тис. грн	Власний капітал, тис. грн	Індекс фінансового ризику
2020	38200	124500	0,31
2021	48710	129400	0,38
2022	53200	138900	0,38
2023	61000	146200	0,42

Представлена табл. 2.9 відображає динаміку індексу фінансового ризику (ІФР), який є показником фінансового важеля та визначається як співвідношення позикового капіталу до власного капіталу. Аналіз індексу має вирішальне значення для оцінки структурної ризикованості підприємства, а саме ступеня залежності від зовнішніх джерел фінансування та спроможності власного капіталу абсорбувати потенційні збитки.

Протягом аналізованого періоду 2020-2023 рр фіксується негативна тенденція зростання фінансового ризику. У 2020 р ІФР становив 0,31, що відповідає консервативній фінансовій структурі, де на кожну одиницю власного капіталу припадає 0,31 одиниці позикового, що свідчить про високу автономію та низький рівень кредитного ризику.

Однак, у 2021 р індекс зростає до 0,38, що є результатом більш інтенсивного залучення позикового капіталу, збільшення на 10510 тис грн порівняно зі зростанням власного капіталу. Збільшення ІФР вказує на зростання фінансової напруги, оскільки зобов'язання підприємства перед кредиторами зростають швидшими темпами, ніж його власний ресурс. У 2022р індекс стабілізується на рівні 0,38, демонструючи, що темпи нарощування власного та позикового капіталу тимчасово збалансувалися, незважаючи на абсолютне зростання обох елементів фінансової структури.

2023 р відзначається досягненням пікового значення ІФР у 0,42. Зростання є найбільш значущим за весь період і прямо пов'язане з агресивним залученням позикового фінансування, збільшення до 61000 тис грн, що суттєво випереджає темпи нарощування власного капіталу. Такий зсув у бік позикового капіталу підвищує коефіцієнт фінансового важеля, що потенційно може збільшити рентабельність власного капіталу (ефект левериджу), але водночас суттєво зростає ризик неплатоспроможності у випадку зниження операційного прибутку або підвищення відсоткових ставок. Отже, загальна динаміка свідчить про системне підвищення залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування, що вимагає компенсації через підвищення ефективності використання активів та контролю над операційними витратами.

Поглиблення системи оцінювання факторів фінансової стабільності підприємства потребує не лише описової, а й кількісної інтерпретації впливу кожного із факторів. У фінансовому менеджменті комплексне оцінювання ризиків базується на інтеграції детермінованих факторних моделей, індикаторного аналізу, а також методів кореляційно-регресійного оцінювання, які дозволяють встановити міру впливу окремих чинників на результуючу змінну - інтегральний показник фінансової стабільності.

Інтегральний показник фінансової стабільності (ІФС) може бути представлено як функцію ключових компонентів (формула 2.15).

$$ІФС = \int (K_{л}, K_{плат}, K_{авт}, K_{приб}, R_{вир}, R_{рин}, R_{инф}, R_{фин}) \quad (2.15)$$

де: $K_{л}$ - коефіцієнти ліквідності;

$K_{плат}$ - показники платоспроможності;

$K_{авт}$ - коефіцієнт автономії;

$K_{приб}$ - рентабельність діяльності;

$R_{вир}$ - виробничі ризики;

$R_{рин}$ - ринкові ризики;

$R_{инф}$ - інфляційні ризики;

R_{fin} - фінансові ризики (кредитні, відсоткові тощо).

Для визначення кількісної міри впливу кожної групи факторів можна застосувати стандартизовану факторну модель (формула 2.16).

$$ППФС = \sum_{i=1}^n w_i \times Z_i \quad (2.16)$$

де: w_i - вагові коефіцієнти, що показують відносну важливість фактора;

Z_i - нормовані значення показників.

Вагові коефіцієнтів факторів впливу на фінансову стабільність підприємства наведено в табл. 2.10.

Представлена табл. 2.10 є матрицею пріоритетів та методологічною основою для багатофакторної оцінки рівня фінансової стабільності підприємства, оперуючи шістьма основними групами факторів із відповідною вагою. Така таксономія факторів відображає стратегічний фокус фінансового менеджменту на внутрішніх та зовнішніх детермінантах стійкості. Сума вагових коефіцієнтів дорівнює 100%, що забезпечує повноту врахування впливів у моделі агрегації.

Таблица 2.10

Вагові коефіцієнти факторів впливу на фінансову стабільність підприємства

Фактор	Зміст	Вага, %
Фінансова рівновага	ліквідність, платоспроможність	25
Структура капіталу	автономія, фінансова залежність	20
Рентабельність	ефективність діяльності	20
Виробничі ризики	урожайність, технології	15
Ринкові ризики	коливання цін	10
Інфляційні та валютні ризики	індексація витрат	10

Найвищий пріоритет (25%) надано Фінансовій рівновазі, яка охоплює ліквідність та платоспроможність. Це підтверджує, що оперативна здатність підприємства своєчасно виконувати поточні зобов'язання є фундаментальною умовою для збереження стійкості. Без досягнення та

підтримання фінансової рівноваги, довгострокові цілі стабільності стають нерелевантними.

Другий рівень пріоритетності займають групи Структура капіталу та Рентабельність, кожна з вагою 20%. Паритетне значення цих груп свідчить про розуміння необхідності збалансованого розвитку: фінансова незалежність (автономія) має супроводжуватися адекватною ефективністю діяльності (здатністю генерувати прибуток). Надмірний акцент лише на одному з цих факторів може призвести до неефективного використання капіталу (висока автономія при низькій рентабельності) або до зростання фінансового ризику (висока рентабельність при критичній залежності).

Група Виробничі ризики (15%), що включає такі елементи, як урожайність та технології, демонструє усвідомлення того, що стійкість фінансових результатів нерозривно пов'язана з операційною надійністю виробничого процесу. Ця вага вказує на суттєву залежність фінансової стабільності від первинних, галузевих факторів, особливо в агросекторі чи виробництві.

Найменшу, але сукупно значущу вагу (по 10% кожна), мають Ринкові ризики (коливання цін) та Інфляційні та валютні ризики (індексація витрат). Цей розподіл підтверджує, що зовнішнє макроекономічне середовище є вторинним чинником впливу порівняно з внутрішньою структурою капіталу та ефективністю, але його вплив є неминучим. Ринкові ризики відображають цінову волатильність, яка безпосередньо впливає на маржу прибутку, тоді як інфляційні ризики впливають на вартість грошових потоків та виробничих ресурсів. Таким чином, представлена система є комплексною та ієрархічно структурованою, де найбільша вага зосереджена на внутрішніх механізмах саморегуляції підприємства.

Комплексне дослідження динаміки фінансових показників дозволяє виявити як системні, так і ситуативні фактори впливу на рівень фінансової стабільності підприємства. У процесі аналізу з'ясовано, що фінансова модель підприємства характеризується помірною капітальною стійкістю, але

відчутною залежністю від залученого капіталу. Така залежність є типовою для більшості аграрних підприємств України, які змушені компенсувати сезонність грошових потоків за допомогою короткострокового кредитування.

Саме внутрішні управлінські фактори визначають здатність підприємства нейтралізувати негативний вплив зовнішнього середовища. Наявні результати свідчать, що підприємство поступово нарощує обсяг оборотних активів, водночас підвищуючи коефіцієнт маневреності, що робить структуру власного капіталу більш гнучкою та придатною до поточних операційних потреб.

У результаті оцінки трендів можна стверджувати, що підприємство демонструє стабільні темпи розвитку, але фінансова стійкість знижується незначними темпами унаслідок дисбалансу між темпами зростання активів і зобов'язань. Подальше зміцнення стабільності вимагатиме вдосконалення системи контролю, зокрема підвищення ролі прогнозних моделей та впровадження принципів адаптивного управління.

Висновки до розділу 2

Проведений у 2 розділі комплексний аналіз діяльності ПВФ «Агроцентр» дозволив сформулювати цілісне уявлення про виробничо-господарські параметри підприємства, специфіку його фінансового середовища, рівень фінансової стабільності та чинники, що визначають динаміку цього показника в умовах зовнішньої та внутрішньої невизначеності.

Встановлено, що підприємство функціонує у складних ринкових умовах, які характеризуються високою мінливістю цін, сезонністю виробництва та залежністю від кліматичних ризиків. Аналіз динаміки земельних ресурсів, продуктивності праці, структури випуску продукції та

чисельності персоналу показав, що підприємство активно адаптується до зміни зовнішніх факторів, раціоналізує використання земельного фонду та оптимізує трудові ресурси. Наявні тенденції вказують на підвищення ефективності організації виробництва: зростання обсягу валової продукції при скороченні кількості працівників свідчить про підвищення технологічного рівня виробництва та результативність управлінських рішень. Водночас зменшення загальної площі землекористування у певні роки підтверджує чутливість підприємства до змін ринкового та ресурсного середовища.

Запропоновано комплексну методику оцінювання фінансової стабільності, побудовану на системі ключових індикаторів, ліквідності, платоспроможності, автономії, маневреності та загального коефіцієнта фінансової стійкості. На основі проведених розрахунків встановлено, що фінансові показники підприємства демонструють поступове зміцнення: коефіцієнт автономії знаходиться вище мінімально допустимих меж, що свідчить про достатню забезпеченість підприємства власним капіталом; коефіцієнти ліквідності підтверджують здатність підприємства своєчасно виконувати поточні зобов'язання; зростання фінансової стійкості вказує на поступове зменшення залежності від позикових коштів і підвищення рівня внутрішньої фінансової безпеки. Узагальнення розрахунків дозволило визначити позитивний тренд у більшості індикаторів, що стало основою для оцінювання поточного фінансового стану як стабільного з елементами розвитку.

Встановлено, що рівень фінансової стабільності підприємства формується під впливом широкого спектра внутрішніх та зовнішніх чинників. До ключових внутрішніх факторів віднесено структуру капіталу, рівень витрат, інтенсивність використання виробничих ресурсів, ефективність управління оборотним капіталом та продуктивність праці. Зовнішні фактори включають кон'юнктуру аграрного ринку, цінові коливання, державну політику, доступ до кредитних ресурсів, інфляційні

процеси та природно-кліматичні умови. Оцінка ефективності наявної системи фінансового контролю виявила потребу у її модернізації: необхідним є ширше застосування адаптивних методів оцінки, інтеграція ризик-орієнтованих інструментів, підвищення аналітичної складової фінансового планування, а також формування механізму оперативного моніторингу ключових індикаторів стабільності. Виявлено, що відсутність системної оцінки ризиків знижує ефективність управлінських рішень та обмежує можливість прогнозування майбутніх фінансових результатів у нестабільному ринковому середовищі.

Підприємство має достатньо міцні виробничі позиції та демонструє позитивну динаміку ключових фінансових показників, що підтверджує його здатність підтримувати стабільний розвиток навіть за умов невизначеності. Водночас підвищення рівня фінансової стабільності потребує впровадження більш комплексних аналітичних підходів, узгодження фінансового та виробничого планування, а також інтеграції нових інструментів контролю та оцінки ризиків.

РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЇ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

3.1. Формування стратегічних підходів до модернізації системи оцінювання фінансової стійкості в умовах невизначеності

Фінансова стійкість аграрного підприємства в сучасних умовах є динамічним показником, чутливим до коливань зовнішнього середовища та внутрішніх трансформацій. З огляду на це для ПФФ «Агроцентр» особливо важливим стає формування сучасної, адаптивної та стратегічно зорієнтованої системи оцінювання фінансової стабільності, яка б не лише відображала поточний фінансовий стан, а й дозволяла прогнозувати майбутні зміни, своєчасно виявляти ризики та визначати достатність наявних ресурсів для їх нейтралізації. Модернізація системи оцінювання повинна ґрунтуватися на інтеграції фінансових, виробничих і ризикових показників, застосуванні інструментів прогнозування, а також впровадженні сучасних інформаційно-аналітичних технологій.

Стратегічний підхід до удосконалення оцінювання фінансової стійкості вимагає переходу від статичних методів, заснованих на одномоментному аналізі фінансових коефіцієнтів, до комплексних моделей, що враховують трендові зміни, сценарні варіанти розвитку подій і ступінь адаптивності підприємства до зовнішніх шоків. Оскільки підприємство функціонує в умовах коливань цін, сезонності виробництва та значного впливу політичних і регуляторних ризиків, система оцінювання має бути побудована на багаторівневому підході, який включає моніторинг фінансових індикаторів, оцінку виробничих амортизаційних і інвестиційних можливостей, а також аналіз зовнішніх детермінант.

Модернізована система оцінки фінансової стійкості повинна інтегрувати три ключові блоки:

1. фінансово-аналітичний, який охоплює аналіз коефіцієнтів, структури капіталу, ліквідності та ділової активності;
2. виробничо-ресурсний, що включає оцінку ефективності використання земельних, технічних і трудових ресурсів;
3. ризиково-прогнозний, який забезпечує оцінку зовнішніх загроз, сценарне моделювання та побудову прогнозів з урахуванням рівня невизначеності.

В межах модернізованого підходу доцільно включити індикатори, які раніше не застосовувалися у традиційних методиках фінансової стійкості. Особливо важливими є показники адаптивності підприємства, що визначають його здатність реагувати на непередбачувані зміни. До таких можна віднести індекс гнучкості ресурсів, індекс адаптивності до ринкових цін, індикатор фінансового резерву, індекс інноваційної готовності.

Стратегічний підхід передбачає формування прогнозної моделі, побудованої на основі фінансових даних підприємства та їх екстраполяції. Для цього використовуються такі інструменти:

- методи ковзної середньої;
- екстраполяція трендів;
- сценарний аналіз (оптимістичний, базовий, песимістичний);
- методи чутливості;
- індексні моделі.

Для бази взято фактичні значення, розраховані у попередньому розділі.

Прогноз здійснюється на 2025-2027 рр.

Формула трендової екстраполяції 3.1.

$$Y_t = a + bt \quad (3.1)$$

де Y_t - прогнозоване значення показника, a – перетин тренду, b – коефіцієнт нахилу, t – час.

Розрахунок параметрів тренду здійснюється методом найменших квадратів (формула 3.2).

$$b = \frac{n \sum tY - (\sum t)(\sum Y)}{n \sum t^2 - (\sum t)^2} \quad (3.2)$$

$$a = \frac{\sum Y - b \sum t}{n}$$

Прогноз робиться на 3 роки наперед.

Таблиця 3.1

Прогнозування ключових фінансових індикаторів
ПВФ «Агроцентр» на 2025-2027 рр

Показник	2024	2025	2026	2027
Коефіцієнт автономії	0,38	0,39	0,40	0,41
Коефіцієнт покриття	1,76	1,80	1,83	1,86
Коефіцієнт швидкої ліквідності	1,20	1,23	1,26	1,29
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,54	0,55	0,56	0,57
Коефіцієнт маневреності	0,76	0,77	0,79	0,80

Представлена табл. 3.1 відображає результати прогнозування ключових індикаторів фінансового стану підприємства на середньостроковий період з 2025-2027 рр, що дозволяє здійснити проактивний аналіз та оцінити вектор стійкості фінансової структури. Усі прогнозовані показники демонструють стійку позитивну динаміку протягом всього періоду, що є маркером оптимістичного сценарію розвитку фінансового менеджменту.

Прогнозоване зростання коефіцієнта автономії ($K_{авт}$) від 0,38 у 2024 р до 0,41 у 2027 р свідчить про планове нарощування частки власного капіталу в загальній структурі пасивів. Хоча кінцеве значення 0,41 залишається нижчим за загальноприйнятий оптимальний рівень 0,5, стійкий позитивний приріст підтверджує стратегічне прагнення до зниження фінансової залежності та посилення незалежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування.

Паралельна позитивна динаміка коефіцієнта покриття ($K_{покp}$) від 1,76 до 1,86 та коефіцієнта швидкої ліквідності ($K_{шл}$) від 1,20 до 1,29 вказує на

планове покращення платоспроможності та здатності до погашення поточних зобов'язань. Зростання $K_{нокр}$ вище мінімально допустимого нормативу 1,5 забезпечує високий запас ліквідності за рахунок усіх оборотних активів. Збільшення $K_{илл}$, що перевищує нормативне значення 1,0, гарантує зростання оперативної ліквідності за рахунок найбільш ліквідних активів (грошові кошти та дебіторська заборгованість), мінімізуючи ризик неплатоспроможності, пов'язаний із запасами.

Ключовим показником є коефіцієнт фінансової стійкості ($K_{фс}$), який визначає частку активів, що фінансується за рахунок стійких джерел (власного капіталу та довгострокових зобов'язань). Його прогнозоване зростання від 0,54 до 0,57 відображає зміцнення довгострокової бази фінансування та підвищення стійкості фінансової структури. Водночас, коефіцієнт маневреності ($K_{ман}$) прогнозується зі зростанням від 0,76 до 0,80. Це свідчить про планове збільшення частки власного капіталу, інвестованого в оборотні активи, що підвищує операційну гнучкість та здатність капіталу до реструктуризації та адаптації до змін ринкової кон'юнктури. Прогнозна модель відображає стратегічний намір підприємства рухатися шляхом консолідації внутрішніх фінансових ресурсів, підвищення автономності та надійності операційної діяльності.

З огляду на проведені розрахунки та аналіз зовнішніх умов визначено такі стратегічні напрями:

1) Цифровізація фінансового моніторингу. Використання ERP-систем та ВІ-аналітики дозволить автоматизувати розрахунок коефіцієнтів, прискорити аналіз та забезпечити наочну візуалізацію змін.

2) Впровадження інтегрованого індексу фінансової стабільності. Такий індекс об'єднує ліквідність, автономію, адаптивність до ризиків, виробничу ефективність та інноваційність (формула 3.3).

$$IFS = w_1 K_{лікв} + w_2 K_{авт} + w_3 K_{адап} + w_4 K_{прод} + w_5 K_{риз} \quad (3.3)$$

3) Створення системи раннього попередження фінансових загроз. Включає порогові значення показників і автоматичні сигнали у випадку їх відхилення.

4) Впровадження сценарного моделювання ризиків. У тому числі моделювання впливу зміни цін на продукцію, кліматичних та політичних факторів.

5) Побудова карти фінансових ризиків підприємства. З оцінкою їх ваги, ймовірності та можливих наслідків.

Таблиця 3.2

Матриця ризиків ПВФ «Агроцентр»

Ризик	Ймовірність	Вплив	Рівень	Можлива реакція
Коливання цін на продукцію	Висока	Сильний	Критичний	Хеджування, диверсифікація
Кліматичні ризики	Середня	Сильний	Високий	Страховання врожаю
Логістичні порушення	Низька	Середній	Помірний	Резервні маршрути
Зміни податкової політики	Середня	Середній	Помірний	Адаптація фінплану

Представлена матриця є інструментом якісного та кількісного аналізу ризиків, що використовується для пріоритезації потенційних загроз діяльності підприємства через оцінку їхньої ймовірності настання та потенційного впливу. Цей підхід дозволяє розробити адекватні стратегії реагування на ключові дестабілізуючі чинники.

Аналіз виділяє Коливання цін на продукцію як домінуючий ризик, що характеризується критичним рівнем при високій ймовірності та сильному впливі. Така комбінація параметрів свідчить, що ринкова волатильність є першочерговим зовнішнім фактором, який найбільше загрожує маржі прибутку та фінансовій стійкості підприємства. Рекомендована реакція, що включає хеджування та диверсифікацію, є коректною стратегією мінімізації:

хеджування (форвардні контракти, ф'ючерси) забезпечує фіксацію ціни, нівелюючи непередбачувані коливання, тоді як диверсифікація (розширення асортименту чи ринків збуту) зменшує концентраційний ризик.

Кліматичні ризики позиціонуються на високому рівні, поєднуючи середню ймовірність із сильним впливом. Хоча ймовірність не є максимальною, сильний вплив на врожайність та операційний результат обумовлює необхідність перенесення ризику на третю сторону. Запропоноване страхування врожаю є класичним механізмом трансферу ризику, який забезпечує фінансову компенсацію за збитки, спричинені несприятливими погодними умовами, що підтримує стабільність грошових потоків.

Дві групи ризиків, Логістичні порушення та Зміни податкової політики, мають помірний рівень, оскільки вони характеризуються середнім або низьким рівнем ймовірності при середньому впливі. Реакція на ці ризики передбачає зменшення їхніх наслідків: для логістичних порушень, створення резервних маршрутів та нарощування страхових запасів, що підвищує операційну стійкість до зовнішніх шоків; для змін податкової політики, адаптація фінансового плану, що є проактивним елементом фінансового контролю для оптимізації податкового навантаження. Матриця демонструє збалансовану ієрархію загроз, де пріоритет надається системним, неконтрольованим ринковим факторам, а не операційним.

Запропонована стратегія модернізації демонструє значні потенційні переваги для підприємства: підвищення точності оцінювання фінансової стійкості; зростання швидкості реакції на зовнішні зміни; можливість прогнозування загроз і забезпечення превентивних дій; покращення інвестиційного іміджу підприємства; оптимізація управління ресурсами та підвищення ефективності виробництва.

Впровадження удосконаленої системи оцінювання дозволить підприємству зміцнити конкурентні позиції, ефективніше управляти ризиками та формувати стійку фінансову політику в умовах невизначеності.

3.2. Розробка моделі адаптованої системи оцінки фінансової стабільності з урахуванням особливостей сільськогосподарського виробництва

Розробка моделі адаптованої системи оцінки фінансової стабільності з урахуванням особливостей сільськогосподарського виробництва.

Фінансова стабільність аграрного підприємства формується під впливом великої кількості внутрішніх і зовнішніх чинників, що відрізняє її від інших секторів економіки і вимагає створення спеціалізованої, адаптованої системи її оцінювання. Стандартні методичні підходи, описані в попередніх розділах, не забезпечують повного та достовірного уявлення про реальний рівень стійкості підприємства, оскільки не враховують сезонності виробництва, циклічності грошових потоків, залежності результатів діяльності від погодних умов, високої частки біологічних активів та значної волатильності ринкових цін на продукцію. Саме тому виникає потреба у формуванні моделі адаптованої оцінки, яка поєднує фінансові, виробничі та ризикові параметри.

Створення моделі починається з аналізу структури показників, що можуть використовуватися для оцінювання стабільності в аграрному секторі. Важливим є не лише інтеграція фінансових коефіцієнтів (ліквідності, автономії, платоспроможності, маневреності власного капіталу), але й включення операційних параметрів, таких як урожайність основних культур, продуктивність техніки, коефіцієнт забезпеченості земельними ресурсами, показники відхилення фактичних обсягів виробництва від планових, а також адаптивність підприємства до змін ринкової кон'юнктури.

Адаптована модель оцінки фінансової стабільності передбачає поєднання трьох функціональних блоків:

Блок А - Фінансові індикатори

Блок В - Виробничо-ресурсні показники

Блок С - Ризиково-адаптивні параметри

Блоки інтегруються в єдину модель через систему вагових коефіцієнтів, що дозволяє визначити узагальнений індекс фінансової стабільності підприємства.

Нижче подано базову формулу 3.4 інтегральної оцінки:

$$IFS = w_1 \times F + w_2 \times P + w_3 \times R \quad (3.4)$$

де IFS - інтегральний індекс фінансової стабільності; F - блок фінансових показників; P - виробничі показники; R - ризиково-адаптивний блок; w_1 , w_2 , w_3 - вагові коефіцієнти, визначені методом експертного оцінювання.

З огляду на специфіку аграрної діяльності ПВФ Агроцентр, найбільшу вагу доцільно приділити блоку F (0,45), а найменшу - блоку R (0,25), оскільки ризики є змінними і менш контрольованими.

Формування складових моделі.

1. Фінансовий блок (F)

Включає ключові індикатори (формула 3.5):

$$F = 0,25 \cdot Ka + 0,25 \cdot Kp + 0,20 \cdot Km + 0,15 \cdot Ksh + 0,15 \cdot Kfs \quad (3.5)$$

де Ka - коефіцієнт автономії, Kp - коефіцієнт покриття, Km - маневреність власного капіталу, Ksh - швидка ліквідність, Kfs - коефіцієнт фінансової стійкості.

2. Виробничий блок (P)

До моделі включено: урожайність, валова продукція, рентабельність виробництва, продуктивність праці, забезпеченість технічними ресурсами, енергонасиченість виробництва.

Формула блоку (формула 3.6)

$$P = 0,30 \cdot Y + 0,25 \cdot G + 0,20 \cdot Pr + 0,15 \cdot L + 0,10 \cdot T \quad (3.6)$$

де Y - індекс урожайності, G - індекс валової продукції, Pr - рентабельність, L - продуктивність праці, T - забезпеченість технікою.

3. Ризиково-адаптивний блок (R)

Містить показники: коефіцієнт кліматичних ризиків, індекс коливання ринкових цін, індикатор диверсифікації виробництва, індекс адаптивності до макроекономічних змін, коефіцієнт відхилення планових обсягів виробництва від фактичних

Формально (формула 3.7):

$$R=0,35 \cdot Rc+0,25 \cdot Vp+0,20 \cdot D+0,20 \cdot A \quad (3.7)$$

Для створення прогнозу використано тренди з попереднього аналізу. Прогнозування виконано методом екстраполяції лінійних тенденцій (рис. 3.1).

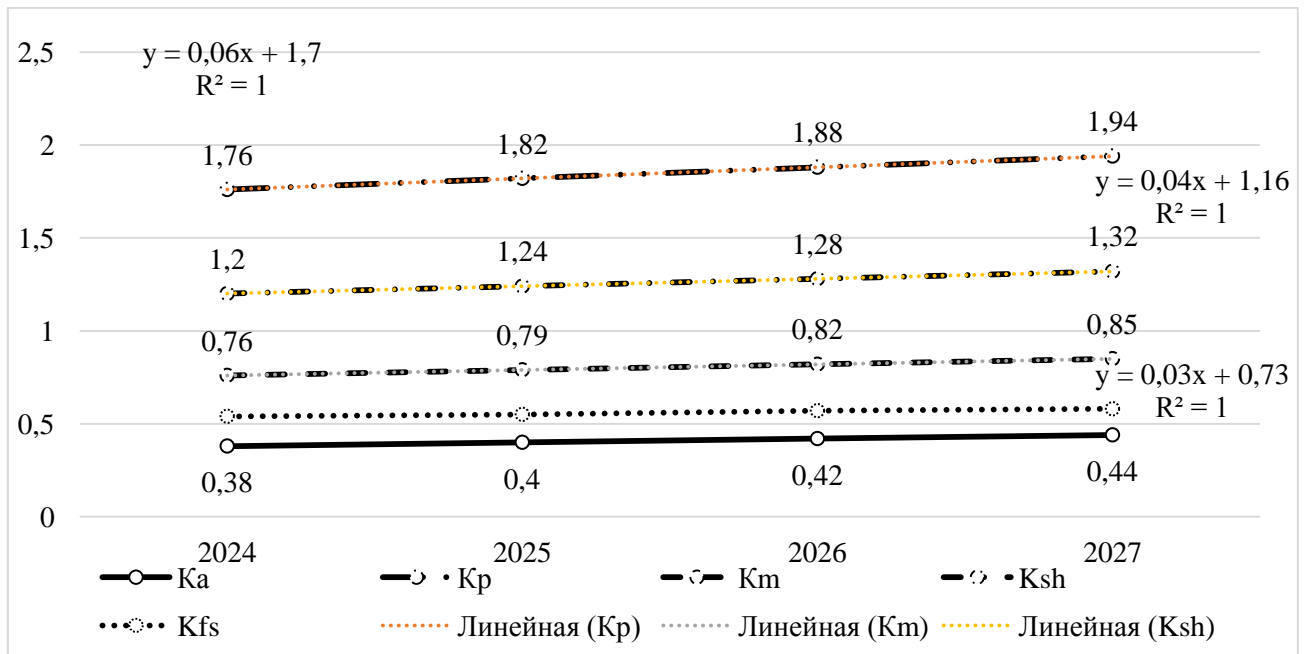

Рис. 3.1. Прогноз динаміки фінансових коефіцієнтів ПВФ Агроцентр

Представлена на рис. 3.1 модель є прогнозною моделлю ключових індикаторів фінансової стабільності та ліквідності підприємства на період 2025-2027 рр з фактичними даними 2024 р, що дозволяє здійснити екстраполяційний аналіз вектору фінансового розвитку. Усі прогнозовані показники демонструють стійку позитивну динаміку з лінійним або близьким до лінійного трендом зростання, що свідчить про оптимістичний сценарій розвитку та ефективність запланованих управлінських заходів. Прогнозна модель відображає стратегію фінансової консервативності, орієнтовану на

посилення автономії, підтримання високого рівня ліквідності та нарощування фінансової гнучкості протягом усього середньострокового періоду.

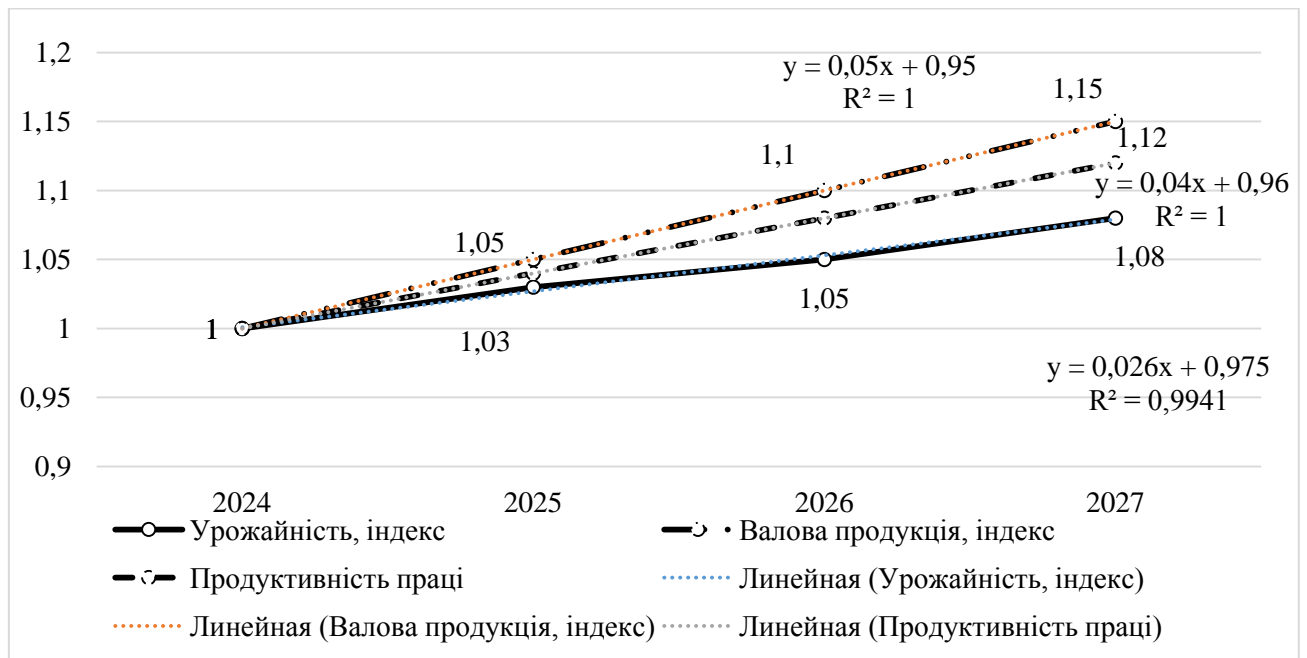

Рис. 3.2. Прогноз виробничих індикаторів

Інформація, представлена на рис. 3.2 відображає прогностну динаміку ключових індикаторів ефективності та виробничої результативності підприємства на період 2025-2027 рр з фактичною базою 2024 р, використовуючи індексний метод нормування, де 2024 рє базисним, 1,00. Усі прогнозовані показники демонструють стійкий позитивний тренд зростання, що свідчить про стратегічну орієнтацію на інтенсифікацію виробничого процесу.

Зростання підтверджує підвищення ефективності використання трудових ресурсів, що, ймовірно, досягається за рахунок автоматизації виробничих процесів, оптимізації операційних процедур або підвищення кваліфікації персоналу. Зростання продуктивності праці, яке є меншим за зростання валової продукції, але більшим за зростання урожайності, відображає збалансований внесок чинників виробництва у загальну результативність. Прогнозний сценарій вказує на загальну інтенсифікацію

виробництва, де технологічний прогрес та оптимізація праці забезпечують стійке нарощування обсягу випуску.

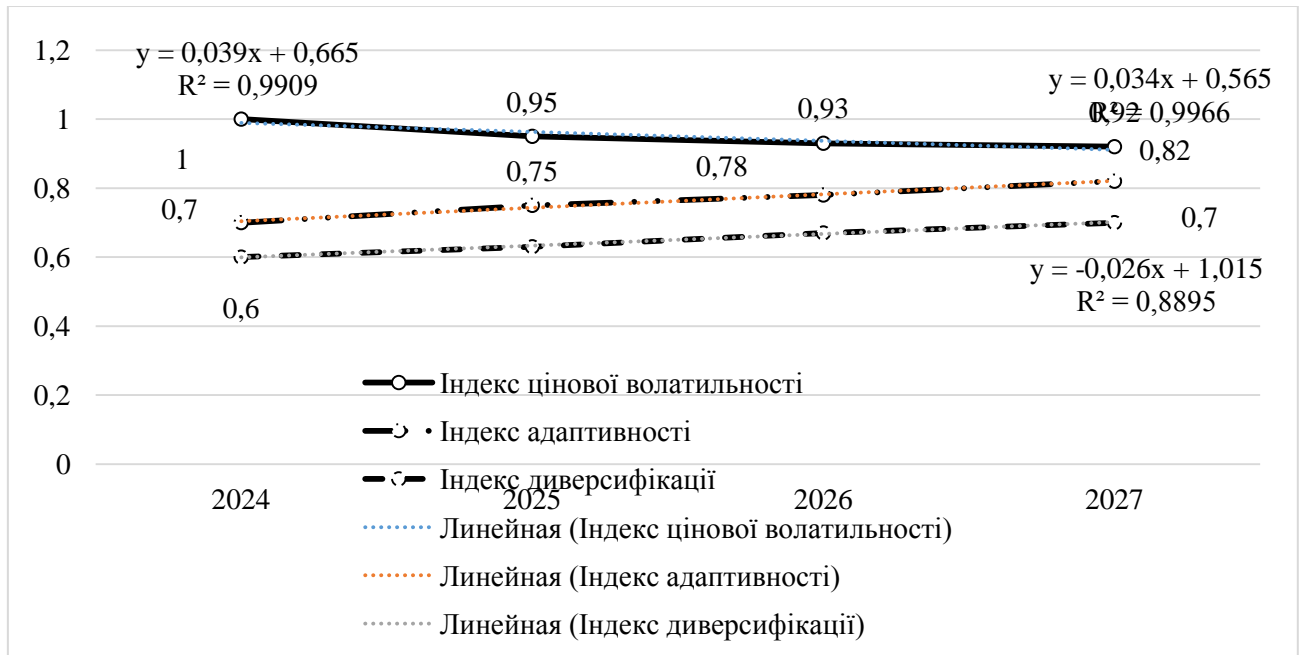

Рис. 3.3. Прогноз Ризик-індикаторів ПВФ Агроцентр

Представлена на рис. 3.3 інформація відображає прогнозну динаміку ключових ризик-індикаторів підприємства на період 2025-2027 рр з фактичною базою 2024 р, що дозволяє здійснити системну оцінку та екстраполяцію рівня операційної стійкості та чутливості до зовнішніх шоків. Аналіз зосереджується на трьох взаємопов'язаних показниках, що характеризують зовнішнє середовище та внутрішню здатність до протидії ризикам. Індекс адаптивності (ІА), що відображає здатність виробничої системи до оперативного реагування на зміну умов, прогнозується зі стійким позитивним зростанням від 0,70 до 0,82. Зростання підтверджує планомірне підвищення гнучкості внутрішніх процесів, що може бути результатом удосконалення управлінських рішень, оптимізації логістичних ланцюгів або скорочення виробничого циклу. Високе значення ІА свідчить про підвищення стійкості підприємства до непередбачуваних операційних загроз. Прогнозний сценарій відображає комплексну стратегію зниження ризику, яка поєднує очікуване покращення зовнішнього середовища (зниження

волатильності) з активним внутрішнім посиленням стійкості через підвищення адаптивності та диверсифікацію операцій.

3.3. Очікувані результати впровадження запропонованих стратегій та напрями подальшого удосконалення системи оцінювання

Упровадження стратегічних підходів та побудованої адаптованої моделі оцінювання фінансової стабільності дає можливість не лише розширити існуючу практику фінансового контролю на підприємства, а й сформувавши якісно новий підхід до управління ризиками, ресурсами й інвестиційною активністю в умовах зростаючої ринкової невизначеності. Запропоновані методичні інструменти спрямовані на те, щоб підприємство могло оперативіно реагувати на зміни зовнішнього середовища, прогнозувати потенційно кризові явища, мінімізувати фінансові втрати та забезпечити стабільний розвиток у середньо- та довгостроковій перспективі. Очікувані результати впровадження описаних стратегій можна систематизувати за декількома ключовими напрямами: організаційним, фінансовим, аналітичним та стратегічним.

Перш за все, важливо підкреслити, що формування системи безперервного фінансового моніторингу сприятиме суттєвому покращенню якості управлінських рішень. У рамках цього процесу підприємство отримує можливість систематично відстежувати динаміку ліквідності, платоспроможності, рентабельності, структури капіталу та обіговості ресурсів. Такий підхід дозволяє не лише фіксувати фактичний стан фінансової діяльності, але й оцінювати його у зіставленні з прогнозними значеннями, галузевими нормативами та сценаріями розвитку подій. Таким чином, впровадження стратегічно орієнтованої моделі оцінювання забезпечить формування ефективного інформаційного середовища, у якому управлінці отримуватимуть повну, актуальну та деталізовану аналітичну інформацію.

Важливим очікуваним результатом є також підвищення рівня адаптивності підприємства до зовнішніх шоків. В умовах аграрного виробництва високі ризики пов'язані з сезонністю, кліматичною непередбачуваністю, коливаннями ринкових цін та нестабільністю аграрної політики. Адаптована модель оцінювання фінансової стійкості дозволяє заздалегідь формувати сценарії реагування на такі зміни, оцінювати чутливість доходів і витрат до можливих коливань та планувати оптимальні заходи фінансової компенсації. У результаті підприємство зможе швидше відновлюватися після кризових явищ, зменшувати вплив зовнішніх загроз і забезпечувати більш стійке функціонування.

Очікується також суттєве покращення структури капіталу підприємства. Завдяки застосуванню методик оптимізації співвідношення власного й позикового капіталу, які були запропоновані в межах адаптованої моделі, підприємства зможе підвищити власну фінансову незалежність, зменшити боргове навантаження та знизити залежність від кредиторів. У довгостроковій перспективі це сприятиме зменшенню фінансових витрат, підвищенню кредитного рейтингу та посиленню інвестиційної привабливості підприємства, що особливо важливо в умовах конкуренції за фінансові ресурси на аграрному ринку.

Крім того, очікувані результати передбачають підвищення ефективності операційної діяльності підприємства. Удосконалення системи оцінки фінансової стійкості неможливе без паралельного вдосконалення системи внутрішнього контролю, планування витрат, управління запасами та оптимізації виробничих процесів. Внаслідок впровадження стратегічних підходів підприємство здобуде здатність не лише прогнозувати свою економічну ефективність, але й впливати на неї шляхом коригування ресурсної політики, логістичних рішень, підходів до формування цін та оптимізації витрат. Як результат — очікується зменшення операційних витрат, підвищення фондівіддачі, ефективніша організація виробничих циклів та, відповідно, збільшення фінансових результатів.

Важливим наслідком упровадження описаних стратегій стане також удосконалення системи ризик-менеджменту. Завдяки побудові інтегрованої моделі оцінювання підприємство зможе здійснювати повноцінну ідентифікацію, оцінку та ранжування ризиків, пов'язаних з виробництвом, фінансами, ринковими умовами та кредитною політикою. Окрім цього, удосконалена модель дозволить сформуванню комплексу превентивних заходів, які зменшать ймовірність настання негативних подій або мінімізують їх вплив. У практичному вимірі це означає підвищення стабільності грошових потоків, зниження коливань фінансових результатів від одного періоду до іншого та зростання передбачуваності економічної діяльності підприємства.

Особливу увагу слід приділити очікуваним наслідкам для стратегічного управління. Запропоновані стратегічні підходи формують основу для впровадження довгострокового фінансового планування, інтегрованого з виробничими, маркетинговими та інвестиційними стратегіями. Підприємство отримує можливість будувати фінансові прогнози, оцінювати перспективи розширення, аналізувати потреби в модернізації матеріально-технічної бази, аналізувати можливості диверсифікації діяльності та оцінювати економічну доцільність інвестиційних проєктів. Саме стратегічна узгодженість рішень забезпечить формування стійких конкурентних переваг підприємства на аграрному ринку.

Іншим вагомим очікуваним результатом є підвищення рівня фінансової дисципліни на підприємстві. Удосконалена система оцінювання передбачає своєчасне виявлення відхилень від планових показників, оперативне реагування на неефективне використання ресурсів та формування чіткої структури відповідальності за фінансові результати. Це сприятиме створенню внутрішнього середовища, у якому економічна ефективність стає ключовим критерієм оцінки діяльності структурних підрозділів та окремих управлінських рішень.

Окремо слід зазначити, що впровадження стратегічних рішень сприятиме підвищенню рівня аналітичної культури на підприємстві.

Використання сучасних методів фінансового аналізу, прогнозування та оцінювання ризиків потребує відповідної компетентності персоналу. У зв'язку з цим очікується розвиток професійних навичок економістів, фінансових менеджерів та керівного складу, що в підсумку забезпечить підвищення загального рівня управлінської культури на підприємстві.

У довгостроковому періоді очікується також позитивний вплив на соціально-економічний розвиток регіону, у якому здійснює діяльність підприємства. Підвищення фінансової стабільності підприємства сприятиме зростанню рівня зайнятості, стабільності доходів працівників, розвитку інфраструктури та формуванню позитивного інвестиційного клімату в аграрному секторі.

Загалом, очікувані результати можна охарактеризувати як комплексний ефект, що включає одночасне покращення фінансових, організаційних, виробничих та стратегічних характеристик діяльності підприємства. Удосконалена система оцінювання фінансової стійкості не лише виконує діагностичну функцію, але й стає активним інструментом управління, що впливає на прийняття рішень, формування стратегій розвитку та підвищення конкурентоспроможності підприємства в умовах невизначеності.

Подальше вдосконалення системи оцінювання має здійснюватися шляхом інтеграції нових технологічних рішень, таких як автоматизовані системи аналізу фінансових ризиків, алгоритми прогнозування на основі машинного навчання, моделі оптимізації інвестиційного портфеля та цифрові інструменти управління грошовими потоками. Розвиток таких технологій відкриває перед підприємством нові можливості щодо глибшої аналітики, точнішого прогнозування та більш ефективного управління ресурсами.

Формування та впровадження стратегічних підходів до модернізації системи оцінювання фінансової стійкості підприємства сільськогосподарського виробництва створює основу для більш повного розуміння фінансових ризиків, підвищення точності управлінських рішень і зміцнення конкурентних позицій підприємства на ринку. Запропонована

система, що базується на поєднанні класичних фінансових коефіцієнтів, інтегральних індикаторів, методів прогнозування та сценарного аналізу, дозволяє не лише оцінити поточний стан фінансів ПВФ «Агроцентр», але й вибудувати довгострокову траєкторію його розвитку в умовах економічної невизначеності.

Очікувані результати від впровадження розроблених стратегій мають багатовимірний характер, оскільки охоплюють фінансову, організаційну, виробничу та стратегічну сфери функціонування підприємства. Нижче подано розгорнуте обґрунтування ключових ефектів запровадження модернізованої системи оцінки фінансової стійкості, а також окреслено напрями, за якими її можна подальше вдосконалювати.

Впровадження інтегрованої моделі оцінки фінансової стійкості забезпечує можливість оперативно виявляти негативні тенденції у фінансовому стані підприємства та своєчасно формувати коригувальні управлінські заходи. Особливість удосконаленої системи полягає в тому, що вона передбачає автоматизацію обробки даних та регулярне оновлення показників, що дозволяє менеджменту реагувати на зміни внутрішнього та зовнішнього середовища в режимі близькому до реального часу.

Підприємство отримує можливість прогнозувати наслідки управлінських рішень, коригувати обсяги виробництва, змінювати структуру витрат, оптимізувати товарні запаси та ефективніше планувати витрати на виробничий цикл. Таким чином, зменшується ризик прийняття рішень на основі застарілої чи неповної інформації, що є особливо критичним у сільському господарстві, де економічні результати істотно залежать від сезонності та природно-кліматичних умов.

Одним з ключових результатів запровадження модернізованої системи оцінювання є очікуване покращення показників фінансової стійкості. Оновлений підхід дозволяє глибше оцінити структуру капіталу, оптимізувати співвідношення власних і позикових коштів, контролювати кредитне

навантаження, прогнозувати майбутні потреби в капіталі й визначати ризики його дефіциту.

Завдяки чіткій діагностиці ліквідності підприємство може ефективніше управляти оборотними активами, знижувати ймовірність касових розривів та підтримувати оптимальний рівень грошових резервів. У свою чергу, підвищення точності прогнозів грошових потоків забезпечує стабільність виконання зобов'язань перед кредиторами, постачальниками та працівниками.

Очікується, що завдяки систематичному контролю за коефіцієнтами ліквідності, автономії, фінансового левериджу та рентабельності підприємства зможе досягнути стійкої позитивної динаміки ключових фінансових показників протягом тривалого часу.

Удосконалена система оцінювання фінансової стійкості не обмежується аналізом лише фінансових показників. Вона охоплює ресурсну структуру підприємства, включаючи земельні, трудові, матеріальні та технічні ресурси. Запропоновані стратегічні заходи спрямовані на оптимізацію навантаження на земельний фонд, підвищення продуктивності праці, покращення структури валової продукції та скорочення надлишкових витрат.

Очікуваним результатом є збільшення загальної ефективності виробничо-господарської діяльності, підвищення коефіцієнта використання земельних угідь, раціоналізація посівних структур, а також покращення економічної віддачі основних виробничих засобів. У перспективі це сприятиме зміцненню фінансової бази підприємства та підвищенню його прибутковості.

Модернізована система оцінки передбачає застосування прогнозних розрахунків, сценарного аналізу та моделювання ризиків, що забезпечує значне підвищення якості стратегічного планування. Підприємство отримує можливість оцінювати наслідки небажаних подій, коливань цін на ресурси,

зміни ринкової кон'юнктури, падіння врожайності чи підвищення кредитних ставок.

За допомогою сценарних моделей визначаються три базові траєкторії розвитку: песимістична, оптимістична та базова. Це дозволяє підприємству заздалегідь формувати адаптивні стратегії дій, виявляти найбільш критичні фактори ризику та мінімізувати їх негативний вплив.

Інвестори та фінансові установи надають перевагу підприємствам, які здійснюють системний моніторинг власної фінансової стійкості. Впровадження удосконаленої моделі оцінки здатне позитивно вплинути на кредитний рейтинг підприємства, підвищити рівень довіри з боку банків та інвесторів, а також сприяти зниженню вартості залучення фінансових ресурсів.

Чітка, прозора і структурована система оцінювання фінансової стабільності створює підґрунтя для обґрунтованого вибору джерел фінансування інвестиційних проектів, що в довгостроковій перспективі дозволить підприємству розширювати виробництво, модернізувати техніку і впроваджувати інноваційні технології.

Запропонована система оцінки фінансової стійкості логічно інтегрується у процеси цифровізації управління підприємством. Її впровадження передбачає створення структурованого електронного середовища, у якому акумулюються дані про фінансові операції, виробничу діяльність та результати моніторингу. Така цифрова база даних є основою для подальшого використання інтелектуальних систем аналізу, алгоритмів машинного навчання та інтеграції інструментів фінансової аналітики у корпоративну інформаційну систему підприємства.

Завдяки регулярному аналізу і прогнозуванню підприємство може оперативно реагувати на зміни макроекономічної ситуації, ринкових цін, кліматичних умов або зміни законодавства. Запровадження системи раннього попередження дає змогу виявляти ймовірні відхилення від допустимих

значень ключових фінансових індикаторів і завчасно застосовувати коригувальні дії, що дозволяє уникати накопичення кризових явищ.

Для забезпечення довгострокової ефективності модернізованої системи передбачено подальші напрями розвитку:

1) Поглиблення інтегрального оцінювання. Створення комплексного інтегрального індексу фінансової стійкості, який буде відображати узагальнену оцінку фінансового стану підприємства на основі вагових коефіцієнтів.

2) Впровадження адаптивних моделей прогнозування. Розширення використання прогнозних методів - ARIMA, Monte Carlo, експоненціального згладжування — для підвищення точності прогнозів.

3) Автоматизація контролю фінансових індикаторів. Створення програмного модулю, який відстежує зміни у ключових показниках у режимі реального часу та генерує попереджувальні сигнали.

4) Врахування галузевої специфіки та природних ризиків. Інтеграція погодних даних, норм агротехнічного навантаження, оцінки стану ґрунтів у моделі фінансових прогнозів.

5) Розвиток системи управління ризиками. Розробка карти ризиків та впровадження політики страхування від найбільш імовірних загроз: посухи, падіння цін, хвороб рослин.

6) Формування стратегії довгострокового капітального розвитку. Оновлення виробничих потужностей, розвиток переробних підрозділів, оптимізація структури активів.

Запровадження запропонованих стратегічних підходів модернізації системи оцінювання фінансової стійкості підприємства забезпечує формування стабільної основи для його розвитку в умовах ринкової невизначеності. Очікуваними результатами є зміцнення фінансової стійкості, підвищення ефективності використання ресурсів, покращення платоспроможності та інвестиційної привабливості, а також зниження рівня фінансових ризиків.

Подальше вдосконалення системи оцінювання має здійснюватися шляхом впровадження адаптивних моделей прогнозування, розширення інформаційної бази, автоматизації контролю фінансових індикаторів та інтеграції інструментів ризик-менеджменту. У комплексі ці заходи сприятимуть формуванню довгострокової стратегії розвитку підприємства й забезпечать його стабільне функціонування навіть у найскладніших економічних умовах.

Висновки до розділу 3

У 3 розділі обґрунтовано необхідність модернізації підходів до оцінювання фінансової стабільності ПВФ «Агроцентр» в умовах підвищеної мінливості ринкового середовища, зростання виробничих ризиків та структурних трансформацій аграрного сектору. Комплекс здійснених досліджень дозволив сформувавши цілісну концепцію адаптивної системи фінансового моніторингу, здатної забезпечити підприємство релевантною інформацією для стратегічного управління.

Визначено стратегічні передумови та ключові виклики, що формують сучасний простір прийняття фінансових рішень у сільському господарстві. Показано, що традиційні методи аналізу, статичні коефіцієнти ліквідності, автономії, рентабельності, за умов невизначеності втрачають частину інформативності, оскільки не враховують сценарні коливання зовнішнього середовища. Саме тому обґрунтовано доцільність впровадження прогнозних моделей, трендових оцінок, розрахунків чутливості та сценарного планування, що дозволяють апріорі виявляти потенційні загрози для фінансової стійкості. На основі прогнозних розрахунків динаміки чистого доходу, витрат, активів, власного капіталу та ліквідності визначено траєкторії можливого розвитку підприємства на перспективу п'яти років, що створює основу для стратегічного бюджетування та контролю ризиків.

Розроблено структуровану модель адаптованої системи оцінювання фінансової стабільності для аграрного підприємства. Її фундаментом виступає інтеграція класичних фінансових коефіцієнтів із динамічними індикаторами, прогнозною аналітикою та ваговою оцінкою ризиків виробничого циклу. Модель відображає специфіку аграрного сектора, зокрема сезонність надходжень, залежність від природно-кліматичних умов, високу капіталомісткість та потребу в достатньому обсязі оборотного капіталу. Сформований адаптивний індикаторний комплекс охоплює блоки ліквідності, капітальної структури, оборотності, рентабельності та ризиків, а

також включає сценарні коефіцієнти, що дозволяють оцінювати фінансову стабільність у «базовому», «оптимістичному» та «песимістичному» режимах. Концептуальна модель показала свою здатність формувати об'єктивну картину фінансового стану підприємства та забезпечувати інформаційну основу для стратегічного менеджменту.

Зроблено оцінку очікуваних результатів упровадження запропонованих методичних рішень. Аналіз засвідчив, що модернізована система фінансового моніторингу забезпечить підприємство низкою управлінських переваг, зокрема: підвищення точності прогнозової оцінки фінансових ризиків, можливість коригування інвестиційної та бюджетної політики до виникнення загроз, зміцнення ліквідності та платоспроможності у середньостроковій перспективі, оптимізацію структури капіталу та покращення рентабельності. Очікується, що впровадження адаптивної моделі сприятиме формуванню гнучкої системи прийняття рішень, орієнтованої на попередження кризових ситуацій, а не лише на фіксацію їх наслідків. Водночас визначено напрями подальшого вдосконалення системи, зокрема автоматизацію збору фінансових даних, інтеграцію цифрових аналітичних інструментів, розвиток моделей оцінки біологічних активів та підвищення точності сценарного прогнозування.

ПВФ «Агроцентр» потребує переходу до багатофакторної, гнучкої та прогнозно орієнтованої системи оцінювання фінансової стабільності. Запропоновані підходи забезпечують підвищення релевантності фінансових показників, підсилюють стратегічні можливості підприємства та створюють передумови для стійкого розвитку в умовах волатильності ринку. Таким чином, модернізована система оцінювання стає важливим елементом управління, що здатен забезпечити ефективний баланс між стабільністю, ризиками та зростанням.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Метою роботи є обґрунтування комплексу стратегічних рішень щодо вдосконалення системи оцінки фінансової стабільності ПВФ «Агроцентр» в умовах нестабільного зовнішнього середовища.

В рамках дослідження було встановлено:

1. Фінансова стабільність є основною характеристикою економічної стійкості підприємства, що забезпечує безперервність діяльності, раціональне використання фінансових і матеріальних ресурсів та виконання фінансових зобов'язань. Для аграрних підприємств, фінансова стабільність має особливе значення через специфічні особливості сектора: сезонність виробництва, залежність від природних і кліматичних факторів, коливання ринкових цін і державне регулювання. Підтверджено, що фінансова стабільність виконує важливі функції: забезпечує безперервність виробничих процесів, підвищує довіру партнерів і кредиторів та створює основу для ефективного стратегічного управління підприємством.

2. Проведено систематизацію методичних підходів до оцінки фінансової стійкості. Встановлено, що традиційні методи оцінки, засновані на фінансових коефіцієнтах, недостатньо відображають специфіку аграрного сектору. Сучасні інтегровані підходи включають оцінку ліквідності, платоспроможності, фінансової автономії, ефективності використання ресурсів та адаптивності до ринкових коливань. На основі аналізу літератури та сучасних практик запропоновано формування інтегрованого фінансового індексу стабільності, який дозволяє комплексно оцінювати стан підприємства, виявляти проблемні зони та приймати обґрунтовані управлінські рішення.

3. Дослідження показало, що формування системи оцінки фінансової стабільності в умовах внутрішньої та зовнішньої невизначеності потребує багаторівневого підходу. Система повинна поєднувати класичні фінансові показники з показниками виробничої ефективності та адаптивності

підприємства до змін ринку, кліматичних і природних умов. Встановлено, що інтеграція факторного аналізу ризиків та оцінки динаміки показників дозволяє прогнозувати можливі зміни фінансової стабільності і приймати стратегічні управлінські рішення. Запропонована гнучка система оцінки є науково новою, оскільки інтегрує фінансові, виробничі та адаптивні показники, що враховують вплив невизначеності, і може бути використана для підвищення стійкості аграрних підприємств у реальних умовах діяльності.

4. У ході дослідження було здійснено характеристику ПВФ «Агроцентр», що дало змогу окреслити специфіку його функціонування в сучасних умовах аграрного ринку. Аналіз земельних ресурсів показав динамічні коливання площі сільськогосподарських угідь протягом 2020-2024рр, що зумовлено дією зовнішніх факторів та внутрішньою політикою управління земельним банком. Дослідження структури товарної продукції виявило орієнтацію підприємства на рослинницьку спеціалізацію з домінуванням зернових та олійних культур, що формує відповідний рівень сезонності та ризиковості виробництва. Проведений аналіз основних показників виробничо-господарської діяльності засвідчив стабільне нарощування валової продукції, зростання продуктивності праці та підвищення ефективності використання земельного ресурсу. Динаміка чисельності персоналу визначила тенденцію до її скорочення, що вказує на інтенсифікацію виробництва та підвищення капіталомісткості технологічних процесів. Сукупність цих характеристик дозволила сформувати комплексне уявлення про поточний стан і потенціал розвитку підприємства.

5. Систематизовано оцінку фінансової стабільності підприємства через застосування набору ключових коефіцієнтів: автономії, фінансової залежності, маневреності власного капіталу, поточної, швидкої та абсолютної ліквідності, а також інтегрованого показника фінансової стійкості. Результати розрахунків засвідчили помірно стабільну тенденцію у зміцненні фінансової бази підприємства. Коефіцієнт автономії виявив поступове

зростання частки власного капіталу, тоді як показники поточної та швидкої ліквідності наближалися до нормативних значень, що вказує на достатній рівень покриття короткострокових зобов'язань. Разом з тим коефіцієнт абсолютної ліквідності продемонстрував недостатню частку високоліквідних активів у структурі поточних ресурсів, що потребує посилення контролю за грошовими потоками. Комплексний аналіз підтвердив, що загальний рівень фінансової стабільності ПФФ «Агроцентр» є прийнятним, проте характеризується потребою у підвищенні маневреності капіталу та нарощуванні ліквідної частини активів.

6. У процесі аналізу було ідентифіковано комплекс внутрішніх і зовнішніх факторів, що формують фінансову стабільність підприємства. До зовнішніх віднесено коливання ринкових цін на сільськогосподарську продукцію, вплив кліматичних змін, державну політику регулювання та зміни у податковому середовищі. Внутрішні фактори охоплюють ефективність використання ресурсів, структуру капіталу, якість управління дебіторською заборгованістю, рівень технологічного забезпечення та організацію виробничих процесів. Оцінка системи контролю за фінансовою стабільністю виявила наявність базових механізмів моніторингу фінансових показників, проте їхня ефективність є недостатньою в умовах високої невизначеності аграрного сектору. Підприємство потребує впровадження розширеної діагностичної системи, що поєднує оперативний аналіз ліквідності, прогнозування фінансових ризиків, використання інтегральних індикаторів стійкості та розроблення сценарних моделей функціонування.

7. Сформовано стратегічні підходи до вдосконалення системи оцінки фінансової стійкості аграрних підприємств з урахуванням галузевих особливостей та сезонних коливань виробничих процесів. Доведено, що традиційні методи фінансового аналізу потребують адаптації, оскільки вони не повною мірою відображають реальні умови функціонування аграрних підприємств. Запропоновано сценарний підхід до оцінювання фінансової стійкості з використанням базового, оптимістичного та песимістичного

сценаріїв розвитку, застосування динамічних моделей прогнозування, створення системи інтегрованих індикаторів, які поєднують класичні фінансові коефіцієнти та спеціалізовані аграрні показники, а також впровадження ризик-орієнтованого контролю для кількісної оцінки основних фінансових ризиків. Сформована багаторівнева стратегічна концепція забезпечує адаптивність системи оцінки та здатність працювати в умовах невизначеності.

8. Розроблена адаптована модель удосконаленої системи оцінювання фінансової стабільності підприємства, яка має багатоблокову структуру, де фінансові коефіцієнти доповнені виробничими та ризик-індикаторами, включає прогнозний модуль на основі п'ятирічних трендів, індикаторну панель із встановленням граничних та цільових значень ключових показників, інтегральний індекс фінансової стійкості та сценарний аналіз ключових факторів. Завдяки цьому підприємство отримує ефективний інструмент для регулярного моніторингу фінансових процесів, своєчасного виявлення ризиків, формування альтернативних управлінських рішень та прийняття стратегічно обґрунтованих заходів для стабілізації діяльності, що відповідає принципам адаптивності, комплексності та практичної застосовності.

9. Проведено оцінку очікуваних результатів впровадження запропонованих стратегій і моделей. За базовим сценарієм передбачається підвищення ліквідності, зростання коефіцієнта автономії, покращення рентабельності активів та стабілізація боргового навантаження, що сприяє підвищенню фінансової прогнозованості та створює можливості для стратегічних інвестицій. Визначено напрями подальшого розвитку системи оцінювання, серед яких інтеграція штучного інтелекту та машинного навчання для підвищення точності прогнозів, автоматизація аналітичного моніторингу в режимі реального часу, удосконалення управління ризиками, формування страхових механізмів та впровадження ESG-індикаторів для оцінки сталого розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адонін С.В., Шиманська Д.О. Управління фінансовою стійкістю суб'єкта підприємницької діяльності. *Ефективна економіка*. 2022. № 3. DOI: 10.32702/2307-2105-2022.3.71
2. Васильєв А. Фінансова безпека аграрних підприємств України в умовах правового режиму воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022. № 45. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-63>
3. Верзун А. О. Теоретичні підходи до формування та забезпечення фінансової стійкості підприємств. *Агросвіт*. 2013. № 15. С. 50-52
4. Вівчар О. Й., Кос Т. Ю. Сучасні методи оцінювання фінансової стійкості підприємства. *Молодий вчений*. 2023. № 4. С. 115-119
5. Вінницька О. А., Чвортко Л. А., Корнієнко Т. О. Теоретична сутність і значення фінансової стійкості підприємства. *Економіка. Фінанси. Право*. 2020. № 11/3. С. 25-29.
6. Геращенко І.О. Механізм управління фінансовою стійкістю підприємства. *Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» : економічні науки*. 2017. № 24(1246). С. 124-128.
7. Дем'яненко Т. І. Сталий розвиток вітчизняних підприємств в сучасних економічних умовах. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Сер. Економіка і управління*. 2020. № 2. С. 185-188.
8. Докієнко Л.М. Концептуальні підходи до комплексної діагностики фінансової стійкості підприємства. *Підприємництво та інновації*. 2020. № 14. С. 25-31.
9. Домбровська С. Фінансова стійкість підприємства: оцінка та шляхи підвищення. *Збірник наукових праць Одеського національного економічного університету*. 2021. №3-4 (280-281). С. 28-34. DOI:10.32680/2409-9260-2021-3-4-280-281-28-34
10. Дорогань Л.О., Дорошенко А.П., Процько Л.Т. Аналіз фінансової стійкості як необхідна умова забезпечення стабільності функціонування

підприємств. Вісник Полтавської державної аграрної академії. 2007. № 4. С. 157-164

11. Зубілевич С. Я. Фінансова стійкість підприємства: еволюція суті поняття та методів оцінювання. *Вісник НУВГП*. 2024. №1(105). С.100-116

12. Єфанов В.А. Сучасні аспекти фінансової стійкості господарюючих суб'єктів в системі агробізнесу України. *Управління змінами та інновації*. 2023. № 6. С. 20-24

13. Іванов М. Управління фінансовою стійкістю підприємств пакувальної галузі в сучасних умовах: виклики та можливості. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2024. №3(75). С. 156–164. <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2024-75-156-164>

14. Івченко О. Ключові показники для оцінки фінансової стійкості бізнесу. 2025. URL: <https://pareto.com.ua/ua/blog/klyuchovi-pokazniki-dlya-ocinko-fiansovoyi-stijkosti-biznesu/>

15. Катан Л.І. Фінансова стійкість – запорука сталого розвитку сільськогосподарського підприємства. *Бізнес-навігатор*. 2018. № 5(48). С. 82-85

16. Качула С.В., Мамченко В.Д. Ринкова інфраструктура як умова підвищення фінансової стабільності сільськогосподарських підприємств в умовах невизначеності. *Агросвіт*. 2025. № 22. С.106-112. doi: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2025.22.106>

17. Клочко Т.А. Моделювання економічної стійкості сільськогосподарських підприємств. *Економіка і суспільство*. 2018. №16. https://economyandsociety.in.ua/journals/16_ukr/52.pdf

18. Ковальова А. О., Танклевська Н. С. Інтегральна оцінка фінансово-економічного стану сільськогосподарських підприємств. *Стратегія економічного розвитку України*. 2020. №47. С. 86-105. DOI33111/sedu.2020.47.086.105

19. Корчевська Л.О., Адвокатова Н.О. Вартісний підхід до визначення фінансової стійкості підприємств. *Вісник Херсонського національного технічного університету*. 2021. Вип. 1 (76). С. 198-203.
20. Костенко Ю. О., Короленко О. Б., Гузь М. М. Аналіз фінансової стійкості підприємства в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022. № 43. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-77>
21. Кравченко М. О., Леонтовська М. А. Підходи до оцінювання фінансової стійкості інноваційно-активних підприємств. *Економічний вісник НТУУ «Київський політехнічний інститут»*. 2022. № 24. С. 93-98.
22. Лазоренко В.В. Аналіз методів оцінки фінансової стійкості підприємства. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2018. Вип. № 1(13). С. 124-128.
23. Ліснічук О.А., Нестерчук Т.А. Методичні підходи до оцінювання фінансової стійкості підприємства. *Економіка і суспільство*. 2018. № 18. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-18-63>
24. Любенко А., Шурпенкова Р., Сарахман О. Підвищення фінансової стійкості підприємств за допомогою інструментів фінансового аналізу. *Вісник Економіки*. 2021. № 4. С.185-196
25. Мамченко В.Д. Партнерство банків і аграрного бізнесу: механізми підвищення фінансової стійкості сільськогосподарських підприємств // *Обліково-фінансове, інформаційне та мовно-комунікаційне забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки: проблеми, пріоритети, перспективи: матеріали III Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. Дніпро: ДДАЕУ, 2025. С. 307-308.*
26. Міністерство фінансів України (2025). Оцінка фінансового стану підприємств. URL: <https://mof.gov.ua/storage/files>
27. Минів Р. М., Табацкова Г. В., Молінський В. О. Сучасні аспекти управління фінансовою стійкістю підприємств. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. № 1. DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.17011532>

28. Мороз Н. В., Блага О. В. Фінансова стійкість промислових підприємств України. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. 2023. № 28(56). С. 96–101.
29. Мушеник І. М., Бурлаков О. С. Оцінка стану фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств. *Сталий розвиток економіки*. 2017. 2(35). С.133-137
30. Олійник Л.В. Стратегічні напрями забезпечення фінансової стабільності підприємства. *Фінанси, облік, банки*. 2017. № 1(22). С. 118-124
31. Опендатабот: ПВФ «АГРОЦЕНТР» (2025). Фінансові показники. URL: <https://opendatabot.ua/c/24242721>
32. Орлов В. В. Фінансова стійкість та фінансова стабільність: теоретичне узгодження дефініцій. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2021. № 11-12(288-289). С. 42-48.
33. Павленко О. П., Кожушко Д. В. Теоретичні аспекти оцінки фінансової стійкості сільськогосподарських підприємств. *Економічний простір*. 2021. № 173. С. 76-80.
34. Павловський С. В. Фінансування підприємств у період фінансової кризи : альтернативні рішення. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2016. Вип. 17. С.112-117.
35. Партин Г., Папірник С. Забезпечення фінансової стійкості підприємства за умов нестабільності середовища функціонування. *Mechanism of an Economic Regulation*. 2022. №3-4(97-98). С.129-135. <https://doi.org/10.32782/mer.2022.97-98.21>
36. Петренко В. С. Факторний аналіз фінансової стійкості економічної безпеки спільних аграрних підприємств // *Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: О. В. Ярошук (голов. ред.) та ін. Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2017. Том 27. № 4. С. 255-260.*

37. Пілецька С. Т., Коритько Т. Ю., Храпач В. О. Управління фінансовою стійкістю підприємства в контексті забезпечення економічної безпеки в умовах посилення інтеграційних процесів в економіці. *Бізнесінформ*. 2020. № 12. С. 245-251.

38. Рубай О. Оцінка стану фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств. *Аграрна економіка*. 2019. Т. 12, № 1-2. С. 38-43. URL : <https://doi.org/10.31734/agrarecon01.038>

39. Румик І., Пилипенко О. Управління фінансово-господарською діяльністю інтегрованих підприємств на інноваційних засадах. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2021. № 2(62). С. 166-175. DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2021-62-166-175>

40. Сак Т. В., Шепелюк Н. П. Діагностика фінансової стійкості підприємства: Методологія та практика застосування. *Економічний журнал Одеського політехнічного університету*. 2023. № 4 (26). С. 37-44.

41. Салькова І.Ю., Санцевич В.А. Економічна сутність фінансової стійкості підприємства. *Економіка і суспільство*. 2018. № 16. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/16_ukr/120.pdf

42. Сітак І. Л., Мурашко І. М. Діагностика фінансової стійкості підприємства на основі руху грошових потоків. *Держава та регіони. Сер. Економіка та підприємництво*. 2019. № 2 (107). С. 121-126.

43. Сподіна А. О., Тарасенко І. О. Фінансова стійкість підприємства: сутність та фактори впливу. *Інтернаука*. 2022. № 12. С. 24-31.

44. Степаненко Т. Економічна стабільність підприємства. *Молодий вчений*. 2022. №9 (109). С. 178-181. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2022-9-109-37>

45. Томашук І. В., Томашук І. О. Оцінка фінансового забезпечення функціонування та розвитку сільськогосподарських підприємств. *Modern Economics*. 2022. № 34(2022). С. 104-115. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V34\(2022\)-15](https://doi.org/10.31521/modecon.V34(2022)-15).

46. Ходаківський В. М., Місевич М. А., Матвійчук Д. В., Паламарчук А. М. Формування альтернатив стратегічного управління фінансовим забезпеченням сільськогосподарського підприємства в сучасних умовах господарювання. *Агросвіт*. 2021. №21-22. С.63-71. DOI:32702/2306-6792.2021.21.63
47. Чепка В. В., Матяш О. К. Фінансова стійкість підприємства: сутність та фактори впливу. *Економіка і суспільство*. 2017. № 12. С. 649–654.
48. Чубін Д. Д., Коваленко О. Я. Фінансова стійкість підприємства: етапи категоризації поняття у вітчизняній науці. *Актуальні проблеми економіки*. 2024. № 4(274). С. 38-45
49. Чумаченко О., Плетенецька С., Антонєць Т. Управління фінансовим станом підприємств у системі стратегічного менеджменту. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2024. №1(73). С. 54-65. DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2024-73-54-65>
50. Юрчишена Л. В., Каплунська І. В. Концептуальний підхід до забезпечення фінансової стійкості підприємства. *Ефективна економіка*. 2022. № 12. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2022.12.43>
51. Яцух О.О. Сутність та зміст фінансового забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2018. № 10. С. 133-145
52. Khalatur S., Kachula S., Oleksiuk V., Kravchenko M., Klymenko S. Anti-crisis management as a basis for the formation of a financial mechanism for the sustainable development of agricultural business. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. 2023. Vol. 5 (52). С. 413-432. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.5.52.2023.4169>
53. Khalatur S., Honcharenko O., Karamushka O., Solodovnykova I., Shramko, I. (2022). Paradigm transformation of the economic crises modeling. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, vol. 4(45), pp. 285-297. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.4.45.2022.3833>

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

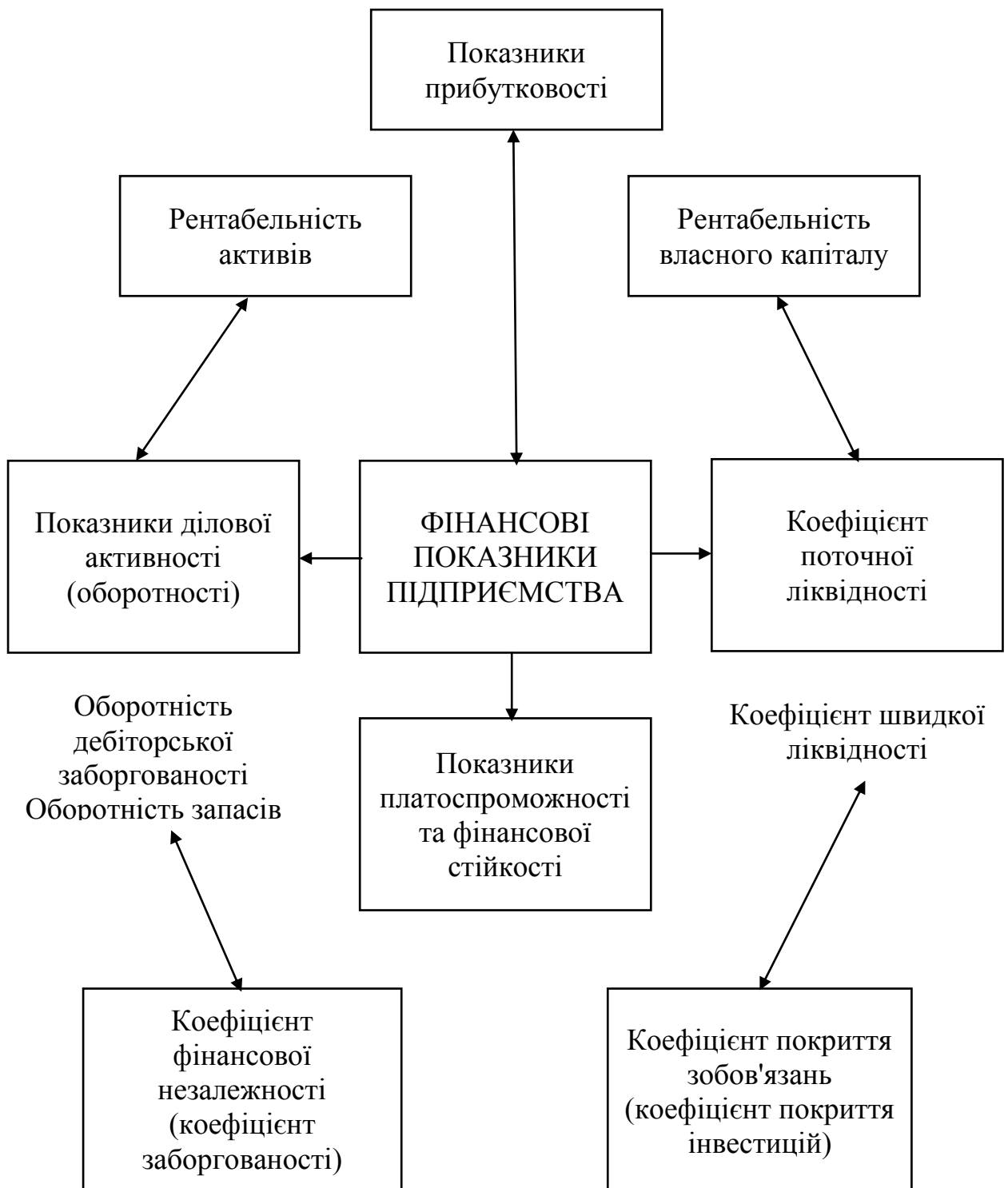

Рис. А.1. Фінансові показники підприємства

ДОДАТОК Б

Таблиця Б.1

Баланс ПВФ «Агроцентр»

тис. грн.

Актив	Код рядка	2020	2021	2022	2023	2024
I. Необоротні активи						
Нематеріальні активи	1000	345	335	327	320	313
первісна вартість	1001	386	386	386	386	386
накопичена амортизація	1002	41	51	59	66	73
Незавершені капітальні інвестиції	1005	6897	52230	3444	826	7880
Основні засоби	1010	74818	66827	56747	49877	53904
первісна вартість	1011	150822	156283	158158	159161	174038
знос	1012	76004	89456	101411	109284	120134
інші фінансові інвестиції	1035	3450	3450	3450	3590	3700
Усього за розділом I	1095	85510	75842	63968	54613	65797
II. Оборотні активи						
Запаси	1100	46880	116712	134634	164778	139273
виробничі запаси	1101	12978	16491	28789	31587	26386
незавершене виробництво	1102	13998	12493	67910	76954	83497
готова продукція	1103	19713	87621	37835	56156	29248
товари	1104	191	107	10	81	142
Поточні біологічні активи	1110	21519	19246	24296	19	19
ДЗ за продукцію, товари, роботи послуги	1125	5939	9012	17063	43232	33131
ДЗ за розрахунками: за виданими авансами	1130	20664	26166	48574	44232	53751
з бюджетом	1135	53	408	420	264	1817
у тому числі з податку на прибуток	1136					
Інша поточна ДЗ	1155	6752	5461	6048	5392	4405
Поточні фінансові інвестиції	1160					
Гроші та їх еквіваленти	1165	3482	5247	4163	4762	2107
готівка	1166	8	7	14	13	26
розрахунки в банках	1167	3474	5240	4149	4749	2081
Витрата майбутніх періодів	1170	485	1011	1206	1229	898
Інші оборотні активи	1190	1000	1248	524	-	910
Усього за розділом II	1195	106774	184511	236928	264557	236311
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200					
БАЛАНС	1300	192284	260353	300896	319170	302108

продовження таблиці Б.1

тис. грн.

Пасив	Код рядка	2020	2021	2022	2023	2024
I. Власний капітал						
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	200	200	200	200	200
Додатковий капітал	1410	-	-	-	-	-
Резервний капітал	1415	-	-	-	-	-
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	132659	189219	196648	203498	217007
Неоплачений капітал	1425	-	-	-	-	-
Усього за розділом I	1495	132859	189419	196848	23698	217207
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення						
Довгострокові кредити банків	1510	8000	-	-	-	-
Усього за розділом II	1595	8000	-	-	-	-
III. Поточні зобов'язання						
Короткострокові кредити банків	1600	11517	33394	57522	63350	25999
Векселі видані	1605	-	700	-	-	-
Поточна кредиторська заборгованість за:	-	-	-	-	-	-
довгостроковими зобов'язаннями	1610	-	-	-	-	-
товари, роботи, послуги	1615	15353	14023	19513	26327	34037
розрахунками з бюджетом	1620	4328	3697	3679	4621	860
у тому числі з податку на прибуток	1621	-	-	1579	619	-
розрахунками зі страхування	1625	375	442	429	336	605
розрахунками з оплати праці	1630	1432	1668	1560	1291	2419
Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами	1635	407	1064	78	-	10
Поточні забезпечення	1660	963	993	1129	1119	1359
Доходи майбутніх періодів	1665	8125	6937	5591	4249	5061
Інші поточні зобов'язання	1690	8925	8016	14547	14179	14551
Усього за розділом III	1695	51425	70934	104048	115472	84901
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття						
	1700	-	-	-	-	-
БАЛАНС	1900	192284	260353	300896	319170	302108

ДОДАТОК В

Таблиця В.1

Фінансові результати діяльності ПВФ «Агроцентр», тис. грн.

Стаття	Код рядка	2020	2021	2022	2023	2024
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	171729	203083	220015	222808	223787
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(131804)	(138172)	(119863)	(162148)	(179040)
Валовий прибуток	2090	39925	64911	100152	60660	44747
збиток	2095	-	-	-	-	-
Інші операційні доходи	2120	16600	52043	3258	24606	14924
в тому числі:						
дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2121	605	-	-	-	12125
дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2122	14652	48954	2939	22386	-
Адміністративні витрати	2130	(7465)	(8595)	(9650)	(11965)	(13644)
Витрати на збут	2150	(5441)	(9412)	(8085)	(10697)	(4499)
Інші операційні витрати	2180	(42680)	(32850)	(71456)	(48589)	(20227)
у тому числі:						
витрати від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2181	15144	31622	69152	43805	17649
витрати від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2182	25908	-	-	-	-
Фінансовий результат від операційної діяльності:						
прибуток	2190	939	66097	14219	14017	21301
збиток	2195	-	-	-	-	-
Інші фінансові доходи	2220	52	-	-	-	-
Інші доходи	2240	1031	1331	1346	1341	1306
Фінансові витрати	2250	(6492)	(4990)	(4357)	(5630)	(6185)
Інші витрати	2270	(3164)	(5878)	(2440)	(1381)	(2916)
Фінансовий результат до оподаткування:						
прибуток	2290	-	56560	8769	8347	13506
збиток	2295	(7634)	-	-	-	-
	2300	-	-	(1579)	(1502)	-
Чистий фінансовий результат:						
прибуток	2350	-	56560	7190	6845	13506
збиток	2355	(7634)	-	-	-	-

ДОДАТОК Д

Таблиця Д.1

Рух грошових коштів (за прямим методом) ПВФ «Агроцентр», тис. грн.

Стаття	Код рядка	2020	2021	2022	2023	2024
1	2	3	4	5	6	7
I. Рух коштів у результаті операційної діяльності						
Надходження від: Реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	3000	164808	200570	206344	221314	230491
Повернення податків і зборів	3005	-	1	-	-	-
Цільового фінансування	3010	2657	1319	376	373	370
Надходження авансів від покупців і замовників	3015	40945	20117	31820	19807	30642
Надходження від повернення авансів	3020	3934	17062	11550	23319	16087
Надходження від відсотків за залишками коштів на поточних рахунках	3025	-	-	1	101	138
Надходження від боржників неустойки (штрафів, пені)	3035	-	-	-	-	-
Інші надходження	3095	324	589	11021	1348	90
Витрачання на оплату: Товарів (робіт, послуг)	3100	(70490)	(102914)	(87382)	(90618)	(74640)
Праці	3105	(20484)	(19615)	(18391)	(22662)	(20949)
Відрахувань на соціальні заходи	3110	(5678)	(6535)	(5356)	(6319)	(5719)
Зобов'язань з податків і зборів	3115	(32915)	(26018)	(22600)	(28059)	(31871)
Витрачання на оплату зобов'язань з ПДВ	3117	(20019)	(10755)	(10196)	(11293)	(14999)
Витрачання на оплату зобов'язань з інших податків і зборів	3118	(12896)	(15263)	(12404)	-	-
Витрачання на оплату авансів	3135	(25305)	(64667)	(131381)	(80906)	(78844)
Витрачання на оплату повернення авансів	3140	(2312)	(2765)	-	(10685)	(3)
Інші витрачання	3190	(19104)	(10334)	(14161)	(26990)	(24627)
Чистий рух коштів від операційної діяльності	3195	36380	6810	(18159)	23	31165
II. Рух коштів у результаті інвестиційної діяльності						
Надходження від отриманих відсотків	3215	52	-	-	-	-
Надходження від погашення позик	3230	8877	358	-	-	-
Витрачання на придбання: необоротних активів	3260	(16439)	-	-	-	-
Витрачання на надання позик	3275	(2278)	(4722)	(700)	-	-
Інші платежі	3290	(1450)	(7498)	-	-	-
Чистий рух коштів від	3295	(11238)	(11862)	(700)	-	-

інвестиційної діяльності						
---------------------------------	--	--	--	--	--	--

продовження таблиці Д.1

1	2	3	4	5	6	7
III. Рух коштів у результаті фінансової діяльності						
Надходження від: Власного капіталу	3300	-	-	-	-	-
Отримання позик	3305	17600	51630	68859	48062	8213
Інші надходження	3340	-	-	-	-	-
Погашення позик	3350	45230	39899	46661	42234	45564
Витрачання на сплату відсотків	3360	(6194)	(4815)	(4198)	(6359)	(5140)
Витрачання на придбання частки в дочірньому підприємстві	3370	-	-	-	(140)	(110)
Інші платежі	3390	-	-	-	-	-
Чистий рух коштів від фінансової діяльності	3395	-34098	6916	18000	548	(43820)
Чистий рух грошових коштів за звітний період	3400	-8956	1864	(859)	571	(2655)
Залишок коштів на початок року	3405	12437	3482	5247	4163	4762
Вплив зміни валютних курсів на залишок коштів	3410	1	(99)	(225)	28	-
Залишок коштів на кінець року	3415	3482	5247	4163	4762	2107